

SAVONIA

OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

LAPSEN EDUN HUOMIOIMINEN VANKILAN PERHETYÖSSÄ

Laadullinen kyselytutkimus

TEKIJÄT:

Jonna Hänninen
Vilma Lesonen

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Tutkinto-ohjelma Sosionomin tutkinto-ohjelma	
Työn tekijä(t) Jonna Hänninen ja Vilma Lesonen	
Työn nimi Lapsen edun huomioiminen vankilan perhetyössä	
Päiväys 02-12-2021	Sivumäärä/Liitteet 39/5
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Kuopion rikosseuraamuslaitos, Kuopion kaupunki	
Tiivistelmä <p>Vanhemman vankeusrangaistus on koko perhettä koskettava asia. Lapsen etu on otettava huomioon pidettäessä yllä vanhemman ja lapsen välistä suhdetta vankeusrangaistuksen aikana. Vankilan perhetyö käsittää kaiken yhteistyön, jossa toimitaan vangin ja hänen perheensä asioita edistäen. On sekä vanhemman, että lapsen oikeus olla yhteydessä toisiinsa vankeusaikana. Perhetyön menetelmät ovat vankilakohtaisia, eikä yhtenevää linjaa ole. Rikosseuraamusalalla työskentelevän sosionomin täytyy tukea eettisiä periaatteita noudattaen lapsen edun toteutumista ja vanhemmuutta.</p> <p>Laadullisena tutkimuksena toteutetun opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, miten lapsinäkökulman huomioiminen toteutuu vankilan perhetyössä. Opinnäytetyössä huomioitiin kiintymyssuhdeteoria, joka on lapsen ja vanhemman välisen suhteen kivijalka. Lisäksi haluttiin saada tietoa perhetyön kehittämistarpeista lapsilähtöisyyden ja moniammatillisuuden näkökulmista. Tutkimuksen toimeksiantajana toimi Kuopion rikosseuraamuslaitos. Toisena yhteistyötahona opinnäytetyöhön osallistui Kuopion kaupunki.</p> <p>Tutkimus toteutettiin sähköisellä kyselylomakkeella, johon vastasi yhteensä kaksikymmentä henkilöä. Vastajista kaksitoista ilmoitti työskentelevänsä rikosseuraamuslaitoksella ja kahdeksan lastensuojelussa. Laadullinen aineisto analysoitiin teemoittelemalla, jonka avulla aineistoista poimittiin keskeiset osa-alueet. Teema-alueet pohjautuivat teoreettiseen viitekehykseen ja tutkimuskysymyksiin.</p> <p>Tutkimuksessa nousi esille työntekijöiden kokemaa huoli lapsen tilanteesta. Lapsen ja vanhemman välisen yhteydenpidon merkitystä pidettiin arvokkaana asiana kiintymyssuhteen kannalta. Tärkeänä pidettiin myös moniammatillisen yhteistyön toteutumista. Moniammatillisen yhteistyön toteutumiseen liittyen esille nousivat etenkin yhteydenpidon ja puheeksi ottamisen haasteet. Haasteiksi koettiin myös organisaatioiden väliset eroavaisuudet ja tietämättömyys.</p> <p>Opinnäytetyö ilmentää sitä, että lapsilähtöistä työtettä on varaa lisätä entisestään. Lisäksi tärkeää on huomioida eri organisaatioiden välinen avoimempi yhteydenpito. Vankilassa toteutettavassa perhetyössä keskeinen kehittämistavoite lastensuojelun näkökulmasta on lapsen edun ja lapsinäkökulman vahvistaminen.</p>	
Avainsanat lapsilähtöisyys, perhetyö, vankila, lastensuojelu, moniammatillisuus	

Field of Study Social Services, Health and Sports	
Degree Programme Degree Programme in Social Services	
Author(s) Jonna Hänninen and Vilma Lesonen	
Title of Thesis Taking the best interests of the child into account in family work in prison	
Date 02-12-2021	Pages/Appendices 39/5
Client Organisation /Partners Kuopio Criminal Sanctions Agency, City of Kuopio	
<p>Abstract</p> <p>Imprisonment of a parent is a matter for the whole family. The best interests of the child shall be a primary consideration for any parent-child relationship. The family work in the prison includes all co-operation in promoting the prisoner and his family. There is the a right for both a parent and a child to be in contact during imprisonment. The methods of family work are prison-specific and there is no common line. A social worker who works in the field of criminal sanctions must support the best interests of a child and the parenthood according to the ethical principles.</p> <p>The goal of the qualitative study was to find out how to take the child's perspective into account in the family work in the prison. The thesis took into account the theory of attachment, which is the cornerstone of this between the child and the parent. In addition, they wanted to get information about the development needs of family work from the perspectives of child orientation and multi-professionalism. The research was commissioned by Kuopio Criminal Sanctions Agency. Another partner in the thesis was the city of Kuopio.</p> <p>The survey was conducted with an electronic survey, which was answered by a total of twenty respondents. Twelve of the respondents work in penitentiary institutions and eight in child welfare. The qualitative data were analyzed by thematic design, which was used to outline the centralized areas of the data. The thematic areas were based on a theoretical framework and research questions.</p> <p>According to the results of the study, the concern of employees about the child was raised. The importance of communication between the child and the parent was considered a valuable thing in obtaining the affection relationship. The implementation of multi-professional co-operation was considered important. The challenges of communication and speaking were raised in the co-operation. Differences between different organizations were also perceived as challenges for the implementation of multi-professional work.</p> <p>The thesis showed that a child - oriented approach can be increased. In addition, more open communication between different organizations must be taken into account. Strengthening the best interests of the child and the child's perspective are central development goals in child protection and family work in prison.</p>	
<p>Keywords</p> <p>child orientation, family work, prison, child welfare, multiprofessionalism</p>	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
2	PERHETYÖ.....	7
2.1	Perhetyö vankilan kontekstissa	7
2.2	Vanhemmuuden tukemisen vaikuttavuus vankilan toimintaympäristössä.....	9
3	LAPSEN EDUN HUOMIOIMINEN	11
3.1	Varhainen tukeminen ja tunnistaminen.....	12
3.2	Turvallinen ja turvaton kiintymyssuhde.....	13
4	MONIAMMATILLISUUS JA ORGANISAATIOKULTTUURI	16
4.1	Organisaatiokulttuuri osana moniammatillista työskentelyä.....	16
4.2	Moniammatillisen työskentelyn osa-alueet	17
5	TUTKIMUKSEN TAVOITE, TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	19
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	20
6.1	Aineiston keruu.....	20
6.2	Aineiston analyysi	21
7	TUTKIMUKSEN TULOKSET	23
7.1	Lapsinäkökulman huomioiminen	23
7.2	Vanhemmuuden kunnioittaminen perhetyössä	24
7.3	Moniammatillisuuden toteutuminen	24
7.4	Kiintymyssuhteen tukeminen	25
8	POHDINTA.....	26
8.1	Johtopäätökset ja jatkotutkimusaiheet	26
8.2	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	27
8.3	Ammatillinen kasvu	28
	LÄHTEET JA KÄYTETYT AINEISTOT	31
	LIITE 1: WEBROPOL-KYSELYLOMAKE.....	35
	LIITE 2 SAATEKIRJE	39

1 JOHDANTO

Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen ja tasapainoiseen kasvuympäristöön sekä monipuoliseen kehitykseen ja erityiseen suojeluun. Lain mukaan lapsen oikeus osallistumiseen ja lapsen erityinen suojelu täytyy ottaa huomioon häntä koskevissa asioissa (Räty 2011, 1). Vuonna 2015 voimaan tulleen sosiaalihuoltolain myötä lapset ja perheet ovat saaneet entistä useammin tarvitsemiin palveluja ilman lastensuojelun asiakkuutta, sosiaalihuollon palveluina. Uudistuksen tavoitteena on ollut tukea lapsia ja perheitä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. (Heinonen 2016, 247.)

Perhetyö on määritelty lastensuojelulaissa yhdeksi avohuollon tukitoimeksi. Näin ollen perhetyötä ei ole määritelty laissa omana yhtenä sosiaalipalvelunaan. Perhetyön avulla pyritään turvaamaan lasten ja nuorten kasvua ja kehitystä. (Järvinen, Lankinen, Taajamo & Veistilä 2012, 12–15.) Vankilassa perhetyötä toteutetaan tukemalla vangin ja perheen välistä suhdetta ja yhteydenpitoa (Kriminaalihuollon tukisäätiö, julkaisuajankohta tuntematon). Opinnäytetyössä lähestytään vankilan perhetyön menetelmiä ja vaikuttavuutta lapsilähtöisyyden näkökulmasta.

Mönkkösen (2016, 14) mukaan moniammatillinen ja monialainen yhteistyö on edellytyksenä laadukkaalle ja tasapuoliselle sekä asiakkaiden tarpeisiin parhaiten vastaavalle asiakastyölle sosiaali- ja terveysalalla. Lapsille ja perheille kohdentuvia palveluja on runsaasti tarjolla eri toimijoiden välillä. Edelleen on huomattu olevan tarvetta lisätä yhteistyötä, jotta lapsille ja perheille suunnatut palvelut saadaan rakennettua yhdeksi kokonaisuudeksi. Sosiaali- ja terveydenhuollossa kohdataan jatkuvasti uudenlaisia muutostarpeita, joihin työyhteisöjen tulee reagoida (Mönkkönen 2018, 191). (Helminen ym. 2017, 17–18.) Pölkkinen (2016, 261) mukaan akuutteihin ongelmakohtiin tarvitaan kiireellisiä puuttumiskeinoja ja pitkäjänteistä otetta.

Oikeusministeriö on laatinut moniammatillisuuden merkitystä koskevan julkaisun, jossa annetaan suositukset viranomaisten saumattomalle yhteistyölle rikostaustaisen henkilön yhteiskuntaan kiinnittämisen tukemisessa. Julkaisu sisältää suositukset moniammatillisen työn tukemiseksi. Lapsen oikeus turvalliseen lapsuuteen tulee varmistaa vanhemman vankeusrangaistuksen aikana rikosseuraamusalan sosiaalityön ja kunnallisen sosiaalitoimen yhteistyönä. (Valtioneuvosto 2021.)

Vastuu lapsen hyvinvoinnista ja kasvatuksesta kuuluu ensisijaisesti lapsen vanhemmille tai muulle huoltajalle. Lapsen huoltajan tehtävänä on huolehtia lapsen turvallisesta kehityksestä sekä hyvinvoinnista, lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta lastensuojelulain mukaisesti. (Lastensuojelulaki 2007/417, 2§.) Euroopan neuvoston maissa jopa 2,1 miljoonaa lasta on erossa vanhemmastaan vanhemman vankeuden vuoksi (Children of Prisoners Europe, julkaisuajankohta tuntematon). Lapsen ollessa erossa vanhemmastaan vanhemman vankeusrangaistuksen vuoksi tarvitaan ulkopuolista tukea lapsen ja hänen perheensä edun tukemiseksi.

Lapsen ja vanhemman välinen tunneside ohjaa aivojen toiminnallista kehitystä varhaisista hetkistä alkaen (Mäntymaa ym. 2012, 27). Heinosen (2016, 243) mukaan lapset ovat riippuvaisia aikuisista

ja lapsen kasvaminen yhteiskuntaan edellyttää kiintymyssuhdetta. Turvallisen kiintymyssuhteen varassa lapset voivat kokea niin epäonnistumista, kuin onnistumistakin. Lisäksi lapsi voi turvallisesti kysyä, saada vastauksia, etsiä ja ihmetellä itseään niin yksilönä kuin yhteiskunnan jäsenenäkin.

Opinnäytetyön tavoitteena on saada tietoa lastensuojelulain edellyttämän lapsinäkökulman toteutumisesta vankilan ja lastensuojelun toimijoiden moniammatillisessa yhteistyössä. Opinnäytetyö perustuu työelämässä esiin nousseeseen kehittämistarpeeseen. Toimeksiantajana toimii Kuopion vankilan vapauttamisyksikkö ja toisena yhteistyötahona opinnäytetyössä on mukana Kuopion kaupungin lastensuojelupalvelut.

Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa rikosseuraamuslaitoksella ja lastensuojelussa työskentelevien näkemyksiä tämänhetkisestä tilanteesta. Tutkimuskysymykset liittyvät lapsen edun ja moniammatillisuuden huomioimiseen työskentelyssä perheiden ja lasten parissa. Tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä tarkastellaan organisaatiokulttuureiden vaikutuksia moniammatillisen työn toteuttamiseen, varhaisen tunnistamisen ja tuen menetelmiä sekä lapsen ja vanhemman välisen kiintymyssuhteen muodostumisen ja tukemisen merkitystä.

2 PERHETYÖ

Perhetyö on muutokseen pyrkivää tavoitteellista työskentelyä, jonka avulla tuetaan perhettä erilais-
ten haasteiden kohdatessa. Perhetyölle ei ole olemassa tarkoin määriteltyä työmuotoa. Perhetyö on
moninaista työtä, jota voidaan toteuttaa hoito- ja sosiaalityössä, varhaiskasvatuksessa, kouluissa,
laitoksissa tai kolmannen sektorin järjestöissä. Perhetyön tavoitteena on ratkaista ihmisten arkielä-
mässä esille tulleita haastavia elämäntilanteita, muutostarpeita ja ongelmia. (Järvinen ym. 2012, 12–
15.)

Lapsen edun turvaaminen on perhetyön lähtökohta. Lapsen mielipiteiden ja toiveiden kartoittaminen
ja kuuleminen ovat tärkeitä lapsen iästä riippumatta. Perheiden parissa työskentelevän ammattilaisen
tehtävänä on huolehtia lapsen oikeuksien toteutumisesta perheessä lastensuojelulain mukaisella ta-
valla. Perhetyöntekijän velvollisuutena on myös ammattilaisena tunnistaa ja puuttua tilanteisiin,
joissa lapsen turvallisuus ja kehitys vaarantuvat. Lapsen asiantuntijuus hänen omasta elämästään ja
mielipiteiden kuulemisen huomioiminen kasvaa iän myötä ja sitä tulee kunnioittaa. (Järvinen ym.
2012, 137–138.) Käytännössä tämä tarkoittaa lapsen mielipiteen kuulemistä mahdollisimman hieno-
varaisesti lasta tai hänen huoltajiaan loukkaamatta. Kaksitoista vuotta täyttäneelle lapselle on varat-
tava tilaisuus kuulluksi tulemisesta hallintolain mukaisesti häntä itseään koskevassa lastensuojeluasi-
assa. (Hallintolaki 434/2003, 34 §.)

Työskentelyä perheiden parissa voidaan jaotella prosessi- ja substanssiosaamisen alle. Prosessiosa-
minen käsittää muun muassa asiakassuhteiden luomisen ja niiden eri vaiheisiin ja prosesseihin liitty-
vän ymmärryksen sekä kyvyn reflektoida ja ymmärtää omaa työtään. Substanssiosaaminen puoles-
taan tarkoittaa omaan ammattiin ja toimialaan liittyvää keskeistä osaamista. (Rönkkö & Rytkönen
2010, 284.) Mönkkönen (2019) on havainnollistanut prosessi- ja substanssiosaamista palveluohjauk-
sen näkökulmista, näitä havaintoja voidaan soveltaa myös vankilan ja lastensuojelun toiminta-alu-
eille. Mönkkösen mukaan substanssiosaamiseen sisältyy asiasisältöjen, teorioiden ja menetelmien
hallitseminen. Prosessiosaamiseen puolestaan sisältyy ajoittaminen, tuntuma työskentelyyn, koh-
dentaminen ja vastuu. Näiden välille Mönkkönen kuvaa sijoittuvan vuorovaikutusosaamisen, joka si-
sältää kohtaamisen, tiedon rakentamisen ja yhteistyön osa-alueet.

2.1 Perhetyö vankilan kontekstissa

Viranomaisten tulee pyrkiä tukemaan yhteydenpitoa niin, että vangin yhteydet läheisiin säilyisivät.
Vankilan toimintaympäristössä toteutuvaa toimintaa, jossa ollaan yhteydessä vankien perheenjäse-
niin, kutsutaan vankilan perhetyöksi. Vankilan perhetyön muodot voivat vaihdella vankilakohtaisesti.
Yleisesti ottaen työskentely perheiden parissa on vanhemmuutta tukevaa toimintaa. Vankilan perhe-
työssä vanhemmuutta tuetaan erilaisten ryhmätoimintojen, kuten vanhempilapsi-ryhmien muodossa.
Lisäksi voidaan järjestää perheelle yhteisiä perheleirejä ja muita tapahtumia vankiloissa. Perhe-
työlle suunnattu aika ja toiminnan järjestäminen vaihtelevat yksiköittäin eri vankiloissa. (Kriminaali-
huollon tukisäätiö, ajankohta tuntematon.) Toimintamuotojen sisältöjä ja vaikuttavuuden näkökul-
maa avataan opinnäytetyössä myöhemmin lisää.

Jokaiseen vankilaan on nimetty perhetyön yhdyshenkilö. Vanhemmuuden ongelmakohdissa on myös mahdollista varata aikaa keskusteluja varten vankilan sosiaalityöntekijälle tai pastorille. Mikäli vanki ei ole ollut lapsensa kanssa yhteydessä ennen tuomiotaan, on vangin hyvä keskustella henkilökunnan kanssa siitä, miten ja missä vaiheessa lasta kannattaa lähestyä ja miten lähestyminen käytännössä tapahtuu. (Kriminaalihuollon tukisäätiö, ajankohta tuntematon.) Vankeuslain (13 luku, 2 §) mukaan vankilan tapaamistilojen tulee olla soveltuvia valvottuja tapaamisia varten. Suljetuissa vankiloissa on oltava soveltuvat tilat valvomattomia lapsen tapaamisia varten. Lisäksi vankilassa voi olla tilat yhteydenpitoon videoyhteyden välityksellä.

Ehjä perhe- toiminta on rakennettu osaksi kriminaalihuollon tukisäätiön lapsi- ja läheistyön toimia. Työskentelyn tavoitteena on edistää rangaistukseen tuomittujen vanhemmuutta ja vähentää rangaistuksesta lapsille koituvia haittoja. Ehjä perhe- toiminnan keskeisimpiä pyrkimyksiä on tukea rangaistukseen tuomittuja ja heidän läheisiään. Lisäksi pyrkimyksenä on tehdä kriisiperhetyötä, kehittää vertaisryhmätoimintaa, järjestää perhe- ja parisuhdeleirejä, koordinoita Rikosseuraamusasiakkaan läheistyön verkostoa sekä järjestää koulutusta ammattilaisille. (Kriminaalihuollon tukisäätiö, 2021a.)

Ehjä perhe- toiminnan perheleiritoiminta on alkanut vuonna 2014. Perheleireistä tehdyssä vaikuttavuusselvityksessä pyritään dokumentoimaan sitä, millaisia vaikutuksia perheleireillä on arjessa vielä leirien päättymisen jälkeenkin. Vuonna 2019 toteutetussa vaikuttavuusselvityksessä kaikki kyselyyn vastanneet kertoivat leireillä olevan merkitystä etenkin isän ja lapsen väliseen suhteeseen. Vastaajat kertoivat myös lasten nauttineen isän läsnäolosta. Leirin jälkeen lapset olivat ikävöineet isää normaalia enemmän. (Kriminaalihuollon tukisäätiö, 2020.)

Osana Ehjä perhe- toimintaa kriminaalihuollon tukisäätiö on koonnut erilaisia oppaita perheen ja ammattilaisen tueksi. Säätiön verkkosivuilta on nähtävillä vinkkejä esimerkiksi lapsiystävällisiin videopuheluihin. Lain mukaan vangille voidaan antaa lupa olla yhteydessä lähiomaisiinsa tai muihin läheisiin käyttäen videoyhteyttä (Vankeuslaki 767/2005, 13 §). Ruotsalaisen Bufff- järjestön laatima opas vanhemmalle tarjoaa kattavasti tietoa suomen kielellä vankeuden vaikutuksista lapseen. Oppaassa kerrotaan myös konkreettisia neuvoja siihen, kuinka lapselle voi kertoa vanhemman vankeusrangauksesta. Oppaassa tuodaan esille, että lastensuojelulain ja lapsen oikeuksien mukaan lapsella on oikeus kumpaankin vanhempaansa. (Bufff, julkaisuaika tuntematon.)

Kriminaalihuollon tukisäätiö (2021b) on julkaissut 3–8-vuotiaille lapsille suunnatun kuvakirjan nimeltä Miirun isä on vankilassa. Kirja on ensimmäinen vanhemman vankeutta lapsen näkökulmasta käsittelevä kuvakirja Suomessa. Kirjan tarkoituksena on auttaa lasta tunnistamaan omia tunteitaan edistämällä tunnetaitoja. Lisäksi kirja toimii puheeksi ottamisen välineenä vanhemmille ja ammattilaisille. Kirjan voi tilata postimaksun hinnalla tai kuunnella äänikirjaversiona.

Kansainvälisellä tasolla vankien lasten oikeuksista huolehtii yleiseurooppalainen vuonna 2000 perustettu Children of Prisoners Europe, eli COPE-järjestö. Toiminnan tarkoituksena on taata jokaiselle lapselle oikeudenmukainen ja puolueeton kohtelu tilanteestaan riippumatta. Vanhemmastaan erossa olevat lapset ovat alttiita niin leimautumiselle ja epävakaudelle kuin köyhyydelle ja väkivallallekin.

COPE-järjestön verkkosivuille on tehty kooste englanninkielisistä kirjallisista materiaaleista, jotka soveltuvat yli 3- vuotiaille lapsille. Näitä voi hyödyntää valtakunnallisesti ja kirjoja on mahdollista tilata verkkosivun kautta. (Children of Prisoners Europe, julkaisuaika tuntematon a.)

EU-rahoitteinen COPING-tutkimusprojekti on laatinut lapsiystävällisen version Euroopan neuvoston laatimista suosituksista koskien vankien lasten oikeuksia ja mahdollisuuksia suhteessa muihin lapsiin. Tutkimuksen keskeinen tarkoitus on ollut tutkia lapsen hyvinvointia ja vanhemman vankeusrangautuksen vaikutuksia lapsen mielenterveyteen. Tutkimuksessa on nostettu esille lapsen ja vanhemman välisen suhteen ylläpitämisen merkitys vanhemman vankilassa ollessa. Tutkimuksen myötä laadituissa suosituksissa on huomioitu palveluiden ja tuen saatavuuden kehittäminen vangeille ja heidän perheilleen. Lisäksi suosituksissa on huomioitu koulun rooli lapsen tukemisessa sekä ongelmien yhteiskunnallinen tunnistettavuus. Suositusten keskeinen vaatimus on osoitettu mielenterveystyön ja sosiaalihuollon ammattilaisille, heidän tulisi olla tietoisia vankien lasten tarpeista ja haavoittuvuuksista. Tutkimuksen mukaan vanhemman vankeuteen liittyvät asiat kuormittavat henkisesti lapsia ja muita omaisia. (Children of Prisoners Europe, julkaisuaika tuntematon b.)

2.2 Vanhemmuuden tukemisen vaikuttavuus vankilan toimintaympäristössä

Vanhemmuuden tukemisen vaikuttavuutta voidaan tarkastella aiheesta tehtyjen tutkimusten avulla. Ehjä perhe- toiminnan vertaistukiryhmän arvioinnissa vanki-isät olivat kertoneet vankilassa olevan vanhemman ajatusten olevan merkittävästi lasten asioissa ja heidän hyvinvoinnissaan. Arvioinnin mukaan tieto siitä, että lapsi voi hyvin, rauhoittaa vankivanhemman mieltä ja vaikutti suoranaisesti vankeusajan suorittamiseen. (Mäkelä 2014, 47.)

Ellilän (2012) tutkimus käsittelee vankilassa olevien miesten kokemuksia isyydestään ja työskentelyn vaikuttavuudesta. Tutkimusta varten tehdyissä vanki-isien haastatteluissa pyrittiin pitämään yllä mahdollisimman tasa-arvoista ja luottamuksellista ilmapiiriä. Kaikki tutkimukseen osallistuvat isät pitivät puhelimitse yhteyttä lapsiinsa. Suljetun vankilan viikonlopputapaamisiin lapsia ei haluttu ottaa, vaan lapsia tavattiin mieluummin muissa ympäristöissä, kuten perheleireillä. (Ellilä 2012, 35–37). Isyyden tuki vankilassa koettiin vähäiseksi ja niin vankiyhteisön tuen, kuin virkamiesten asenteenkin koettiin vaikuttavan yhteistyöhön (Ellilä 2012, 42). Haastatteluihin osallistuneet isät toivoivat etenkin suljettujen vankiloiden tapaamiskäytäntöihin kehittämistä. Tutkimuksen mukaan isät toivoivat vankilan virkamiehiltä enemmän innovatiivisuutta ja aloitekykyä. Myös lisäresurssit perhetyön toteuttamiseen koettiin aiheellisiksi. (Ellilä 2012, 47.)

Myös Palovaara (2016, 29) on tutkinut aiheen vaikuttavuutta haastatteleamalla vankilassa tuomiotaan suorittavia isejä. Tutkimuksen mukaan haastateltavat isät kokivat tärkeimpinä vanhemmuuden tukimuotoina puhelinyhteydet perheeseen, vankilassa järjestettävät perheiden viikonlopputapaamiset, vankilan läheisille tarkoitetun päivän sekä vertaistukea tarjoavan isäryhmän. Haastattelussa nousi esille myös vankilan ilmapiiri. Haastateltavien vanki-isien kertoman mukaan hyvä ilmapiiri viestittää lapselle sen, että isällä on hyvä olla vankilassa.

Mäkelä (2014, 44–48) nostaa esille tutkimuksessaan vanhemmuuden tukemista ja vangin lasta huomioivan näkökulman vankilan sosiaalityössä. Vankilan sosiaalityöntekijät kertoivat haastatteluissa

työssään käytettävistä menetelmistä. Näitä ovat vanhemmuuden tukeminen yksilöllisesti vangin elämäntilanne huomioon ottaen ja vanhemman vastuuttaminen lapsestaan. Lisäksi esille nousivat keskustelut lapsen kasvun ja kehittymisen vaiheista sekä mahdollisista haasteista, jotka liittyvät lapsen normaaliin kasvuun. Työntekijät kertoivat käyttävänsä vanhemmuuskeskustelun tukena esimerkiksi vanhemmuuden roolikarttaa, verkostokarttoja, aikajanoja, verkostokarttoja sekä erilaisia kortteja. Mitä monipuolisemmin työntekijät olivat käyttäneet erilaisia menetelmiä, sitä parempia tuloksia he kokivat vanhemmuuden tukemisen näkökulmasta.

3 LAPSEN EDUN HUOMIOIMINEN

Kaikissa lasta kokevissa sosiaalihuollon toimissa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Eri-tyistä huomiota tulee kiinnittää lapsen tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin, mahdollisuuteen saada ymmärtämystä, sekä iän ja kehityksen mukaista huolenpitoa. Tärkeää on ottaa huomioon näiden lisäksi myös lapsen turvallinen kasvuympäristö, ruumiillinen ja henkinen koskemattomuus sekä itsenäistymisen ja kasvamisen vastuullisuus. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 5 §.) Lapsen edun näkökulman avaaminen auttaa jäsentämään lastensuojelun yhteiskunnallista tehtävää, joka ei ole helppo tai ristiriidaton (Heinonen 2016, 244).

YK:n lasten oikeuksien sopimus on kaikkia alle 18-vuotiaita lapsia koskeva ihmisoikeussopimus. Se sisältää lapsille kuuluvat ihmisoikeudet ja asettaa valtioille ensisijaisen vastuun toteuttaa niitä. Sopimus on lakia vastaava asiakirja, eli osa voimassa olevaa oikeutta. Sopimuksen pääpaino on vahvistaa lapsen ihmisarvoa ja varmistaa erityinen suojelu vaikeimmassa asemassa oleville lapsille. (Bardy 2013, 62.) Myös lasten oikeuksien sopimuksen mukaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu (60/1991, artikla 3).

Suunniteltaessa vangin sijoittumista vankilaan on otettava huomioon rangaistusajan suunnitelman mukaisesti vangin kotipaikka, yhteyksien ylläpitäminen lähiomaisiin tai muihin läheisiin. Lapsen edun ja oikeuksien mukaista on huomioida vankeusrangaistusta suorittamaan lähtevän vanhemman mahdollisuus säännölliseen yhteydenpitoon lapsen kanssa. (Vankeuslaki 767/2005, 8 §.) Myös sosiaalihuoltolain (4 luku 32 §) mukaan lapsen ja nuoren mielipide ja toivomukset tulee huomioida. Lain mukaan lapselle on turvattava hänen ikäänsä ja kehitystasoaan vastaavalla tavalla mahdollisuus saada tietoa häntä koskevissa asioissa ja esittää mielipiteensä ja toivomuksensa. Lapsen etu ja oikeus ovat lähtökohtana lapseen liittyvän päätöksen tekemisessä, eivät vanhemman. Tapaamista puoltavan nopean ratkaisun suhteen on varhain päätettävä, tapaako lapsi vanhempaansa ja miten vierailut vankilaan tai vankimielisairaalaan järjestetään. Etuna on, että yhteys ylläpitää tärkeää suhdetta ja kiintymystä. (Poijula 2016, 389.)

Kriminaalihuollon tukisäätiön julkaisussa Lapsen oikeudet koskevat myös vankien lapsia (2020) tuodaan esille, että lapsilla, joiden äiti tai isä on joutunut vankilaan, on lisääntynyt riski epäsosiaaliseen käyttäytymiseen. Kriminaalihuollon tukisäätiön tulleiden yhteenottojen perusteella on olemassa tapauksia, joissa lasta systemaattisesti vieraannutetaan vankivanhemmasta. Kriminaalihuollon tukisäätiön julkaisun mukaan asiakaskokemusten perusteella lastensuojeluviranomaiset saattavat vieraannuttamistilanteissa olla puolueellisia, kun toinen vanhempi on vankilassa. Lapsen kokonaisvaltainen näkemys jää tällöin kuulematta tai muodostumatta, eikä lapsi saa itse muodostaa mielipidettään. (Kriminaalihuollon tukisäätiö, 2019.) On myös tilanteita, joissa huoltaja voidaan sivuuttaa, jos on perusteltu syy olettaa, ettei huoltaja pysty puolueettomasti valvomaan lapsen etua ja lastensuojelun edunvalvojan määrääminen on samanaikaisesti tarpeen asian selvittämiseksi tai lapsen edun turvaamiseksi. (Heikkilä, Rantaeskola & Suikkanen-Malin 2018, 81.)

Aiemmin esille nostettu GOPING-tutkimus osoittaa, että vanhemman vangitseminen voi olla lapselle hyvin traumaattinen kokemus. Tutkimuksesta käy ilmi, että vierailujen järjestäminen lapsen kanssa

voi kestää kauan, vierailutilat voivat olla puutteellisia ja tapaamiset voivat olla lapsen edun vastaisia. Huomioitavaa on, että henkilökunta ei käyttäydy aina lapsiystävällisesti ja vangin puheluita vankilan ulkopuolelle voidaan rajoittaa. Edellä kuvattu toiminta ei tue lasten oikeuksien ja lapsen edun toteutumista. (Children of Prisoners Europe b.)

3.1 Varhainen tukeminen ja tunnistaminen

Vankilan perhetyön kontekstissa varhaisella tukemisella ja tunnistamisella on merkityksensä. Auttamisen varhaisuus liittyy sekä ihmisten vaikeuksien alkuun että elämänsä alkuvaiheisiin, eli kasvuvuosiin (Pölkki 2016, 262). Taskisen (2010, 46) mukaan varhainen tuki vähentää lapsiperheiden ongelmien kasvamista ja sen myötä aiheutuneita kärsimyksiä. Yhteiskunnallisella tasolla vaikeuksiin puuttuminen varhaisessa vaiheessa on myös taloudellista.

Lapsella on oikeus tasapainoiseen, virikkeelliseen ja turvalliseen kehitykseen. Kaikki lapset ovat oikeutettuja erityiseen suojeluun. (Lastensuojelulaki 2007/417, 1 §.) Lasten ja heidän perheidensä kanssa yhteistyötä tekevien tahojen on tuettava vanhempien lapsen kasvatuksen tehtäviä. Ammattilaisten tehtävänä on osata tunnistaa lapsiperheiden tuen tarpeita sekä ohjata lapsi ja hänen perheensä oikeiden palvelujen piiriin riittävän ajoissa. (1 luku, 2 §.)

Kunnat huolehtivat lapsen hyvinvoinnista ja edistämisestä ehkäisevällä lastensuojelulla. Ennalta ehkäisevä lastensuojelu tarkoittaa lapsen ja perheiden tukemista, jossa ei vaadita lastensuojelun asiakkuutta. (1 luku, 3 a §.) Ehkäisevää lastensuojelua annetaan tuen ja erityisen tuen muodossa varhaiskasvatuksessa, kouluissa, nuorisotyössä, äitiys- ja lastenneuvolassa sekä sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköissä. Tuki voi olla esimerkiksi kasvatukseen liittyvää neuvontaa keskustelun ja esitteiden avulla. Kuntien tehtävänä on tehdä vanhempien kanssa yhteistyötä aina lasta koskevista päätöksistä. (Taskinen 2010, 33.)

Aivojen toiminnallisen kehityksen ymmärtäminen on tarjonnut tietoa siitä, kuinka kauaskantoiset vaikutukset varhaisilla vuorovaikutuskokemuksilla voi olla. Lapsen ja vanhemman välinen tunneside ohjaa aivojen toiminnallista kehitystä varhaisista hetkistä alkaen. Tämän tunnesuhteen varjeleminen ja vaaliminen on oleellista myös aivojen ja mielen kehityksen näkökulmasta. On tärkeää tunnistaa tilanteet, joissa varhainen vuorovaikutus vauvan ja vanhemman välillä on vaikeutunut ja tarjota apua mahdollisimman aikaisin. (Mäntymaa & Puura 2012, 27.) Lapsi kiintyy oman turvallisuuden tarpeensa vuoksi lähimpään saatavilla olevaan aikuiseen. Vauvalla on aina lähellä joku aikuinen, joten se kiinnittyy aina johonkukaan, siis myös laiminlyövään tai vihamieliseen aikuiseen. (Sinkkonen 2019, 18.)

Varhainen kiintymyssuhdemalli ei jatku suoraviivaisesti, ja se on vain yksi kehityksen osatekijä (Sinkkonen 2019, 61). Keskeistä on ongelmallisten kehityskulkujen ennakointi, ehkäiseminen ja katkaiseminen varhaisessa vaiheessa. Kuormittavassa tilanteessa eläminen ilman tukea luo stressiä ja traumoja, jotka vaikuttavat terveyteen ja hyvinvointiin. On tärkeää varmistaa, että oikea-aikaista ja helpposti löydettävissä olevaa tukea on jatkuvasti saatavilla jokaiselle lapselle sekä hänen läheisilleen. (Pölkki, 276.)

Vanhemmuuden tehtäviä ovat lapsen kiintymystilojen säätely, lapsen ikään ja kehitystasoon nähden sopiva stimulointi sekä turvan tarjoaminen, iänmukainen ohjaus ja opastus. Lisäksi on tärkeää asettaa rajat ja rakenne sekä ylläpitää niitä. Tunneilmaisujen sosiaalistaminen ja niiden hallinta kuuluvat omalta osaltaan vanhemmuuden tehtäviin. Myös hyviin ongelmanratkaisuihin tukeminen, osaamisen ja asioiden hallintaan rohkaiseminen sekä tuki lapsen kehitykselle selviytyä laajemmissa yhteyksissä ovat merkityksellisiä. Lisäksi vanhemman tehtäviin kuuluu lapsen itsenäistymisen ja erillisyyden hyväksyminen. (Sinkkonen 2019, 62.)

Konkreettisenä työmenetelmänä varhaiseen tukemiseen kuuluu VaVu-menetelmä. Vavu tarkoittaa varhaisen vuorovaikutuksen tukemista perustason työssä. Se on universaalin ja varhaisen tuen muoto, joka on tarkoitettu erityisesti raskaana olevien naisten, synnyttäneiden äitien ja pienten lasten sekä heidän perheidensä kanssa toimivien työntekijöiden käyttöön. Menetelmä toimii osana monikansallista The European Early Promotion- hanketta. Kokonaisuuden tarkoituksena on ennalta miettiä mahdollista tuen tarvetta ja sen sisältöjä. (Kasvun tuki, 2016.)

VaVun haastattelumateriaaleihin kuuluvat raskauteen liittyvä haastattelu ja lapsen syntymän jälkeiseen aikaan liittyvä haastattelu. Raskauden aikaisen haastattelun tarkoituksena on puhua asioista, jotka liittyvät tulevan lapsen syntymään ja hoitoon, perheen tilanteeseen ja vanhempien ajatuksiin, tunteisiin ja huolen aiheisiin. (THL, julkaisuaika tuntematon a.) Lapsen syntymää seuraavaa vuorovaikutusta tukevan haastattelun tarkoituksena on puhua asioista, jotka liittyvät lapsen syntymään ja hoitoon, perheen tilanteeseen ja lapsesta huolehtivien aikuisten ajatuksiin, tunteisiin ja huolenaiheisiin. Lisäksi tavoitteena on ennalta miettiä mahdollista tuen tarvetta ja mitä se voisi olla. (THL, julkaisuaika tuntematon b.)

3.2 Turvallinen ja turvaton kiintymyssuhde

Kiintymyssuhdetutkimuksen syntynä pidetään John Bowlbyn (1957) luomia kiintymyssuhdeteorian perusteita. Kiintymyssuhdeteorialla Bowlby pyrki tieteellistämään psykoanalyttista, erityisesti objektiiviteorian ajattelua lapsen kehityksestä. (Hautamäki 2012, 29.) Bowlbyn (1957, 11) mukaan hoidon puutteen ohella vanhemmasta erossa oleminen ja suoranainen hylkääminen johtavat siihen, että lapsen ja hänen vanhempensa suhde muuttuu epänormaaliksi.

Sinkkonen (2019, 49) mukaan lapsella on synnynnäinen tarve kiinnittyä hoivaajaansa. Lapsi kiintyy oman turvallisuustarpeensa vuoksi lähimpään saatavilla olevaan aikuiseen. Lapsen kiintymyssuhde on vauvana ensisijaisesti hänen äitinsä. Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä vähemmän lapsella on mahdollisuuksia useiden kiintymyssuhteiden ylläpitämiseen. Lapsi tarvitsee kuitenkin molempien vanhempien turvaa ja hoivaa. Lapsen turvallisuuden tunne vahvistuu, kun hänellä on mahdollisuus turvalliseen vuorovaikutukseen, tunteidensa ja ajatustensa jakamiseen ja kokemukseen tulla hyväksytyksi niineen (Mattila 2011, 72). Turvallisesti kiintyneen lapsen käsitys itsestä, toisista ja maailmasta on hyvä. Turvattoman kiintymyssuhteen omaava sen sijaan uskoo, että sekä hän itse että maailma ovat pahoja, eikä keneenkään voi luottaa. (Pojula 2016, 99.)

Varhaisen vuorovaikutuksen tukemiseen ja siten turvallisen kiintymyssuhteen muodostamiseen vauvan ja vanhemman välille ei ole vain yhtä oikeaa menetelmää. Se koostuu kokonaisvaltaisesti tunnesuhteesta ja kannattelusta, jonka perhetyöntekijä onnistuu luomaan vanhempiin. (Vilen ym. 2014,

175.) Vanhemman kyvyttömyys laadultaan tai määrältään riittävään vuorovaikutukseen vaarantaa lapsen aivojen kehitystä ja tunne-elämän säätelyä (Mäntymaa & Puura 2012, 24). Lapsen hyvä ja vahvistava kohtaaminen vaikeassa elämäntilanteessa antaa lapselle luvan reagoida omalla tavallaan. Tämä edellyttää, että aikuinen ymmärtää reaktioiden haastavassa elämäntilanteessa olevan monenlaisia. Jokainen lapsi tarvitsee turvallisuutta ja vahvistusta avuksi siihen, että voi tuoda esiin tunteitaan ja olotilaansa. (Mattila 2011, 69.)

Bowlby (1957, 17) on jakanut varhaislapsuuden puutteellisen äidinrakkauden vaikutukset kolmeen pääryhmään. Näitä ovat tutkimukset, jotka perustuvat erilaisiin huomioihin koskien lasten henkistä terveyttä ja kehitystä. Bowlby nimittää näitä tutkimuksia suoranaiseksi tutkimukseksi. Retrospektiiviseksi tutkimukseksi Bowlby nimesi tutkimukset, jotka kohdistuivat nuorten ja täysikasvuisten psyykkisiä sairauksia kokeneiden kertomuksiin lapsuudestaan. Kolmantena tutkimuksen osa-alueena Bowlby piti kehitystutkimuksia, joiden avulla seurattiin äidinrakkauden puutetta kokeneiden kehittymistä. Lisäksi on tutkittu yksityiskohtaisemmin hoivan puutteesta aiheutuneita haasteita laitosten keskuudessa. Tutkimustulosten mukaan jo muutaman viikon ikäisten lasten kehityksessä tapahtuu häiriöitä, jos he joutuvat elämään erossa äidistään. (Bowlby 1957, 19.)

Turvallisessa kiintymyssuhteessa olevalla lapsella on huomattu olevan tasapainoisemmat keinot ilmaista tunnetiloja, kun taas turvattomassa kiintymyssuhteessa elävä lapsi ilmaisee useammin tunteitaan aggressiivisesti. Turvallinen kiintymys antaa lapselle parempia taitoja ratkaista ongelmia ristiriitaisissa tilanteissa sekä toimia samanikäisten seurassa. (Rusanen 2011, 63–65.) Sinkkonen & Korhonen (2016, 39) kertovat pienen lapsen oppivan ensimmäisen ikävuotensa loppupuolella käyttäytymisen mallin, miten lapsi saa hoivaajan huomion itseensä ja puolestaan pidättelemään käytöstä, joka saa hoivaajan pois hänen luotaan. Turvaton kiintymyssuhde saa siis alkunsa pikkuhiljaa, kun lapsen hoivaaja reagoi lapsen hätään epäjohdonmukaisesti tai epäsopivalla tavalla. Turvattomat kiintymyssuhteet on jaoteltu eri kiintymyskäyttäytymisen malleihin. (Rusanen 2011, 65.)

Välittelevässä kiintymyssuhteessa lapsi kehittää itselleen tavan rauhoittaa itseään, koska turvallista aikuista ei ole saatavilla rauhoittamaan häden hetkellä. Huomiota saadakseen lapsi kokeilee erilaista käyttäytymisen mallia, esimerkiksi vetäytymistä. Passiivisella käytöksellä lapsi pyrkii hakemaan huomiota vanhemmaltaan sekä rauhoittamaan itsensä. Lapsen reagointi hätään näyttäytyy ulos päin vähäisenä. Välittelevästi turvaton lapsi on etäinen vanhempiinsa, eikä osaa turvautua heihin häden hetkellä. (Rusanen 2011, 65–67.) Sinkkosen (2018, 46) mukaan lapsi oppii piilottamaan suuret tunteensa ja kiinnittämään huomiota vanhemman reaktioihin, jotta pystyisi vastaamaan vanhemmalle sopivalla tavalla.

Ristiriitaisessa kiintymyssuhteessa lapsen läheinen hoivaajan käyttäytyminen lasta kohtaan on ollut läheistä, mutta tunteiden ilmaisu on epäjohdonmukaista sekä ailahtelevaa. Hoivaaja katoaa välillä lapsen ulottuvilta etäiseksi, jolloin lapsi oppii saamaan huomion itkun, huudon ja vaatimuksen avulla. (Sinkkonen 2018, 46.) Vanhemman reagoidessa vain lapsen suurimpaan hätään, lapsi on oppinut käyttäytymään ylidramaattisilla keinoilla saadakseen huomion itseensä. Ristiriitaisesti kiinnittyneillä lapsilla on tyypillisesti voimakas riippuvuus aikuisiin sekä ongelmia itsenäistymisen vaiheessa. (Rusanen 2011, 67–68.)

Jäsentymätön kiintymyssuhde syntyy silloin kun lapsen kiintymyksen kohde on samaan aikaan turvallinen ja pelottava. Tämän kiintymyssuhteen omaavilla lapsilla on kerrottu olevan tunnepitoisia häiriöitä enemmän kuin muilla turvattomilla koska jäsentymättömästi kiinnittyneellä lapsella ei ole kehittynyt riittäviä taitoja hallita pelkoa sekä turvattomuuttaan. Tästä johtuen kyseisillä lapsilla on riski muodostaa erilaisia ongelmia käyttäytymisessään. Rusanen (2011, 69.)

Turvaton kiintymyssuhde aiheuttaa lapselle ongelmia käsitellä pelkoa ja turvattomuutta, joka heikentää lapsen kykyä toimia sosiaalisissa suhteissa. Nämä lapset kärsivät pelosta ja yksinäisyydestä. Lapsi on saattanut oppia reagoimaan pelkoon esimerkiksi aggressiivisella käyttäytymisellä. (Rusanen 2011, 70.) Sorvali (2019, 61) on tutkinut lapsuuden kiintymyssuhteiden vaikutuksia aikuisena koettuihin kiintymyssuhteisiin. Tutkimusta varten tehdyissä haastatteluissa kävi ilmi, että vanhempien peloilla ja alkoholin käytöllä oli vaikutuksia aikuisiässä. Lapsuudessa koetut edellä mainituista syistä johtuneet vaaralliset tilanteet johtivat muun muassa hankaluuteen muodostaa luottamusta ihmissuhteissa myöhemmällä iällä.

4 MONIAMMATILLISUUS JA ORGANISAATIOKULTTUURI

Asiakaslähtöisyyden ja asiakkaan osallisuuden turvaaminen edellyttävät usein moninaisia ja laaja-alaisia näkemyksiä kokonaistilanteesta (Näkki ja Sayed 2015). Mönkkösen (2012, 114) mukaan niin asiakastyössä kuin moniammatillisessa vuorovaikutuksessa onkin syytä puhua riittävän yhteisymmärryksen syntymisestä. Moniammatillisuuden toteutuminen perustuu myös lakiin. Työntekijän on oltava tarpeen tullen yhteydessä eri yhteistyötahoihin ja asiantuntijoihin sekä tarvittaessa henkilön omaisiin ja muihin hänelle läheisiin henkilöihin. Mikäli henkilön tarpeiden arviointi ja niihin vastaaminen edellyttävät sosiaalitoimen tai muiden viranomaisten palveluja tai tukitoimia, on näiden tahojen osallistuttava toimenpiteestä vastaavan työntekijän pyynnöstä henkilön palveluntarpeen arvioinnin tekemiseen ja asiakassuunnitelman laatimiseen. (Sosiaalihuoltolaki 4 luku 41 §.)

Rakenteelliset tekijät, kuten organisaatiokulttuuri ja johdon suhtautuminen moniammatilliseen työskentelyyn sekä työskentelyn ajalliset ja paikalliset rajoitteet vaikuttavat merkittävästi siihen miten moniammatillinen yhteistyö toteutuu. Rakenteisiin liittyvät esimerkiksi taloudelliset ja ajalliset resurssit, jotka toisinaan hankaloittavat moniammatillista työskentelyä. Sosiaali- ja terveystalvet painivat monin paikoin riittämättömien resurssien kanssa, jonka seurauksena työntekijät ovat usein kuormittuneita ja kiireisiä. (Mönkkönen ym. 2019, 25–26.)

Moniammatillisuuden tärkeys mainitaan aina, mutta käytännössä on varsin suuri haaste saada se toteutumaan aidosti työyhteisössä. Moniammatillisen yhteistyön tavoitteiden annetaan usein arjessa liukua siihen, että pidetään riittävänä, kun yhteistyön arki on kohtuullisen sopuisaa eikä näkemyksissä ole räikeitä ristiriitoja. Kaikki tietyn koulutuksen saaneet työntekijät eivät automaattisesti ajattele joka asiasta keskenään samalla tavalla tai ajattele samaa toimintatapaa parhaimpana. Kysymys on yhteisestä tehtävästä, yhteisistä tavoitteista, yhteisestä työstä ja yhdessä löydettävistä ja rikastuttavista mahdollisuuksista sekä hyvistä toimintatavoista. (Mattila 2013, 134–135.)

4.1 Organisaatiokulttuuri osana moniammatillista työskentelyä

Useissa tutkimuksissa on havaittu, että moniammatillisissa tiimeissä tai verkostoissa eri osapuolet saattavat toimia erillään ja yhteistä tehtävää tarkastellaan liiaksi vain omasta, kapeasta näkökulmasta (Mönkkönen ym. 2019, 27). Scheinin (1991, 25) mukaan organisaatiokulttuurissa on kyse ryhmästä ihmisiä, joille on muodostunut työssä tehtävien sisäisten tai ulkoisten ongelmien ratkaisujen saatossa samansuuntaisia näkemyksiä. Ajan kuluessa nämä yhteiset näkemykset ovat muodostaneet kulttuurin ryhmän välille. Kulttuuria voidaankin kuvata ryhmäkokemuksen kautta opittuna tapana.

Kuvatessa organisaatiokulttuurin määritelmää työyhteisöissä, Schein (1991, 23) on käyttänyt erilaisia merkityksiä. Näitä ovat samansuuntaiset käytöstavat ja puhekieli ihmisten välillä. Lisäksi olennaista ovat hyväksi toiminnaksi muodostuneet tavat, kuten palkkio hyvin tehdystä työstä tai ryhmässä esiintyvät tietynlaiset arvot. Huomioitavaa on myös työpaikoilla vallitsevat pelisäännöt, jotka uuden tulokkaan tulee oppia tullakseen hyväksytyksi ryhmään. Scheinin mukaan työntekijöiden keskinäinen sekä ulospäin suuntautuva tunnelma ja ilmapiiri luovat osansa organisaatiokulttuurista.

Mönkkönen & Roos (2015, 61–67) kuvaavat eri asiantuntija-ammatteihin liittyvän epävarmuutta astua toisen ammattikunnan alueelle, joka ei ole itsellä hallinnassa. Usein ammattiyhteisö on tärkeässä asemassa. Näin ollen osamaattomuuden ja riittämättömyyden paljastumista pelätään. Asiantuntijatyössä yhteistyötä tehtäessä siirrytään toisen ammattilaisen rajapinnalle, joka on haastava tehtävä. Aito kohtaaminen vaatii toisen kuuntelua, ymmärrystä sekä kunnioittamista.

Kuronen (2011, 53) on haastatellut Hämeenlinnan terveyttä ja toimintakykyä edistävien palveluiden organisaation työntekijöitä. Haastattelussa Kuronen etsi vastauksia siihen, kuinka työntekijät ovat kokeneet myönteisen organisaatiokulttuurin vaikuttavan työn organisointiin. Vastaajista lähes puolet näkivät tärkeänä, että organisaatiolle asetetut tavoitteet ja työkokonaisuudet ovat avoimia ja selkeitä. Vastausten mukaan työskentelyn merkityksellisyys kasvaa, kun yksittäinen työntekijä saa olla mukana toteuttamassa tiedossa olevaa organisaation tehtävää. Organisaatiossa työn organisoinnin ollessa mahdollisimman selkeää, työntekijät kokevat turvaa ja luottamusta organisaation toimintaan.

4.2 Moniammatillisen työskentelyn osa-alueet

Kansainvälisesti tunnettu sosiaalityön tutkija Laura Bronstein esittelee laajassa kirjallisuuskatsaukseen perustuvassa tutkimuksessaan (2003) viisi moniammatillisen työskentelyn osa-alueita, joiden varaan moniammatillisen työskentelyn hyödyt rakentuvat, sekä näiden lisäksi neljä moniammatilliseen työskentelyyn vaikuttavaa tekijää. Bronsteinin tutkimuksen mukaan moniammatillisen työskentelyn osa-alueet ovat keskinäinen riippuvuus, uudelleen rakentuvien ammatillisten toimintatapojen toteuttaminen, joustavuus, tavoitteiden yhteinen omistajuus ja prosessin reflektointi.

Keskinäisellä riippuvuudella tarkoitetaan Bronsteinin mukaan jokaisen ammattilaisen kykyä ymmärtää oma roolinsa moniammatillisessa ryhmässä sekä jokaiseen ammattilaiseen kohdistuvaa vaatimusta luottaa ryhmän jäseniin ja asiantuntemukseen. Tämän jälkeen toteutettavissa olevilla uudelleen rakentuville ammatillisilla toimintatavoilla viitataan laajempiin toimintakäytäntöihin, ohjeistuksiin tai palveluihin, joiden avulla asiakas saa palvelusta paremman hyödyn entiseen verrattuna. Joustavuudella tarkoitetaan mahdollisuutta omaksua uudenlaisia rooleja yhteistyössä. Tavoitteiden yhteisellä omistajuudella tarkoitetaan ammattilaisten, asiakkaan ja mahdollisesti tämän perheen jaettua vastuuta koko prosessista sekä tavoitteiden asettamista niiden saavuttamiseen saakka. Prosessin reflektointi toimii itsearviointin välineenä.

Bronsteinin esille nostamat neljä moniammatilliseen työskentelyyn vaikuttavaa tekijää ovat selkeä ja myönteinen oma ammatillinen rooli, rakenteelliset tekijät organisaatiokulttuuri mukaan lukien, johdon suhtautuminen moniammatilliseen työskentelyyn sekä työskentelyn ajalliset ja pakalliset rajoitteet. Bronsteinin mukaan vain henkilö, jolla on vahva ammatillinen identiteetti, pystyy asettumaan yhteistyöhön muiden ammattilaisten kanssa tuntematta epävarmuutta omasta osaamisestaan ja roolistaan. Lisäksi yhteistyöhön voi vaikuttaa persoonalliset tekijät. Näihin lukeutuu työntekijöiden asenteet, ryhmän yhteinen historia ja tapa olla vuorovaikutuksessa muiden kanssa.

Sandberg tuo esille pro gradu- tutkielmassaan moniammatillisuuden tasoja teoreettisen viitekehyksen pohjalta kolmella eri osa-alueella. Ensimmäisenä tarkasteltiin moniammatillista työskentelyä organisaation ulkopuolella, toisena vaikutuksia organisaation sisällä ja kolmantena tiimin sisäistä ja

henkilökohtaista moniammatillisuuden näkökulmaa. Keskeisenä tutkimuksen tuloksena esille nousee se, että moniammatillinen yhteistyö koettiin kokonaisvaltaisen hoidon perusteeksi terveys- ja sosiaalityöntekijöiden keskuudessa. Olennaista on myös moniammatillisen yhteistyön ja toimintatapojen toimivuuden merkitys suhteessa kokonaisuuteen. Lisäksi kehittämismahdollisuuksien merkitys nousi vastauksissa esille. (Sandberg 2021, 57.)

5 TUTKIMUKSEN TAVOITE, TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Opinnäytetyö pyrkii selvittämään lapsilähtöisyyden ja moniammatillisuuden toteutumista vankilan perhetyön kontekstissa. Tarkoitus on myös tarjota käytännönläheistä tietoa työskentelyn kehittämistarpeista, jotta niitä voidaan viedä asiakaslähtöisempään suuntaan.

Opinnäytetyön tarkoituksena on pyrkiä löytämään vastaukset kahteen tutkimuskysymykseen:

1. Miten lapsinäkökulman huomioiminen toteutuu moniammatillisessa yhteistyössä toimien tällä hetkellä?
2. Mihin suuntaan perhetyön toteuttamista voitaisiin kehittää lapsilähtöisyys ja moniammatillisuus huomioon ottaen?

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimus toteutettiin laadullisena, eli kvalitatiivisena tutkimuksena. Laadullisessa tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita erilaisista ilmiöistä, joiden takana on ihmisten omat kokemukset ja näkökulmat (Puusa & Juuti 2020, 11). Mikäli työelämään liittyviä käytänteitä halutaan kehittää, tavoitteeseen pääseminen saattaa edellyttää tutkimustietoa esimerkiksi palvelurakenteesta, palvelupoluista tai eri toimijoiden yhteistyömahdollisuuksista (Valli 2020). Opinnäytetyön tutkimusmenetelmäksi valittiin laadullinen tutkimus, sillä tietoa haluttiin saada mahdollisimman monipuolisesti rikosseuraamuslaitoksella ja lastensuojelussa perheiden kanssa työtä tekevilta sosiaalialan ammattilaisilta. Vallin (2020) mukaan tieteellisen tutkimuksen tavoitteet ja vaatimukset eivät ole ristiriidassa työelämän tutkimusperustaisen kehittämisen kanssa.

Heikkilän (2014, 15) mukaan laadullinen tutkimus auttaa ymmärtämään tutkimuskohdetta ja selittämään sen käyttäytymisen tai päätöksen syitä. Laadullista tutkimusta tehdessä tietoa etsitään ihmisiltä, jotka toimivat heidän omissa luonnollisissa ympäristöissään (Puusa & Juuti 2020, 11). Tässä tapauksessa vastaajien toimintaympäristö on heille arkinen paikka, kun kyse on heidän omasta työpaikastaan.

Laadulliselle tutkimukselle ominaista on intensiivinen tutkimuskenttään perehtyminen sekä kohderyhmälle ominaisen ajattelutavan tavoittelu (Kiviniemi 2018, 79). Aluksi käytiin useita keskusteluja yhteistyötahojen kanssa aiheeseen liittyen, jotta pystyttiin luomaan käsitys siitä, mihin tutkimuksessa kannattaisi erityisesti kiinnittää huomiota. Keskeisenä tavoitteena oli alusta asti tehdä hyödyllinen tutkimus, jonka tulokset voisivat parhaimmillaan parantaa työskentelyn laatua ja tarjota kehittämideoita tulevaisuuteen. Huomioitavaa on myös se, että laadullisen tutkimuksen vaiheet eivät ole välttämättä ennalta tiedettävissä, vaan esimerkiksi tutkimustehtävää tai aineistonkeruuta koskevat ratkaisut voivat muotoutua tutkimuksen edetessä (Kiviniemi 2016, 73). Näin kävi myös tässä opinnäytetyössä, sillä päädyimme vastausten myötä käsittelemään enemmän organisaatiokulttuurin merkitystä, kuin oli aluksi tarkoitus.

6.1 Aineiston keruu

Aineiston keruu toteutettiin Webropol-kyselylomakkeella. Sähköisenä toteutetun tutkimuksen suurin etu on sen taloudellisuus (Rinne 2018). Taloudellisuuden lisäksi sähköinen kyselymuoto valittiin sen helppokäyttöisyyden vuoksi. Vaivattomuutta lisää se, että kyselyyn osallistuja saa mahdollisuuden vastata rauhassa ilman haastattelijan läsnäoloa. Toisaalta silloin voi olla myös riski, että vastausprosentti jää vähäisemmäksi. Sovimme yhteyshenkilöiden kanssa ennen kyselyn jakamista, että he pyrkivät motivoimaan henkilökuntaa vastaamaan kyselyyn. Kyselyn kohderyhmä koostui Kuopion rikosseuraamuslaitoksen ja Kuopion kaupungin lastensuojelun työntekijöistä. Kohderyhmän valikoitumiseen vaikutti se, että rikosseuraamuslaitoksella ja lastensuojelussa työskentelevät ammattilaiset kohtaavat päivittäin vankeja sekä heidän läheisiään työskennellessään perheiden parissa.

Koko tutkimuksen onnistuminen riippuu mitä suurimmassa määrin lomakkeesta (Vehkalahti 2014, 11). Sisältöjen rakentamiseen ja kysymysten laatimiseen osallistuivat myös opinnäytetyössä osana

olleet yhteistyötahot, jota kautta saatiin tärkeää ja ajantasaista näkemystä tutkittavista aiheista. Kysely laadittiin tutkimukselle asetetun teoreettisen viitekehyksen ja huolellisen kontekstiin perehtymisen pohjalta. Kyselyn laatiminen vaati huolellista teoretiedon hallintaa ja ymmärrystä siitä, mitä asioita haluttiin saada selville. Vehkalahden (2014, 20) mukaan ratkaisevaa kyselyn laatimisessa on se, kysytäänkö sisällöllisesti oikeita kysymyksiä tilastollisesti mielekkäällä tavalla. Kysymykset tulee laatia siten, että tutkimuskysymyksiin saataisiin mahdollisimman kattavia ja kantaaottavia vastauksia. Vilkan (2021) mukaan onkin tärkeää päättää, minkälaista tietoa kysymyksillä halutaan tavoitella ja mitä ei. Kysymyksiä muotoiltiin niin, että vastaajan olisi mahdollisimman helppo ymmärtää kysymys. Lisäksi kiinnitimme huomiota siihen, että kysymyksissä ei esiintynyt johdattelua.

Kyselyssä käytettiin avoimia ja suljettuja kysymyksiä. Käytettäessä avoimia kysymyksiä, vastauksissa on mahdollista saada uusia ajatuksia ja selkeitä mielipiteitä (Vilka 2021). Avointen kysymysten avulla saatiin yksilöllisempiä ja tarkempia vastauksia. Rinteen & Vallin (2018) mukaan avointen kysymyksen laaja analysointi on tutkijalle haasteellisempää kuin valmiiksi valitut vastausvaihtoehdot. Perussääntönä on, että yhdessä haastattelukysymyksessä kysytään vain yhtä asiasisältöä (Valli 2020).

Suljettujen kysymysten valmiiksi esitetyt vastaukset edellyttävät, että tutkija on perehtynyt vastausvaihtoehtoihin. Edellä mainittu seikka puoltaa sitä, että teoreettisen tiedon hallinta on myös tässä kohdassa tärkeää. On olennaista, että vastaajalle löytyy ainakin yksi sopiva vaihtoehto. Lisäksi vastaajalle on hyvä olla vaihtoehtona myös ”joku muu”-vastaus. (Rinne & Perälä 2018.) Suljettujen kysymysten vastausvaihtoehtojen jälkeen tehtiin lisäkysymys kehittämisideasta, jonka avulla haluttiin saada tarkempaa tietoa vastaajan mielipiteestä. Huomioitavaa on myös saatekirjeen merkitys. Vallin (2020) mukaan saatekirjettä mielletään harvoin tärkeäksi osaksi tutkimusta. Saatekirjeen perusteella mahdollinen tutkittava kuitenkin päättää osallistuuko tutkimukseen vai ei.

Lupaa tutkimuksen tekemiseen haettiin niin Kuopion rikosseuraamuslaitokselta, kuin Kuopion kaupungiltakin kesäkuussa 2021. Webropol-linkki ja saatekirje jaettiin sähköpostin muodossa Kuopion rikosseuraamuslaitoksen vapauttamisyksikön sosiaalityöntekijälle ja lastensuojelun avohuollon sosiaaliohjaajalle. Kysely jaettiin saatekirjeineen ennalta sovitusti noin kuudellekymmenelle työntekijälle, joista kyselyyn vastasi lopulta kaksikymmentä työntekijää. Vastaajista kaksitoista ilmoitti työskentelevänsä rikosseuraamuslaitoksella ja kahdeksan lastensuojelun puolella. Vastausprosentti ei ollut niin suuri, kuin olisi toivottu. Kesälomakaudella saattoi olla oma vaikutuksensa vastaajien määrään.

Haastateltavien henkilötietoja tulee suojata Vilkan (2021) mukaan tutkimuksen kysymysten suunnitteluvaiheessa, vastausten havainnoiteja tehtäessä sekä tutkimusaineistoa säilyttäessä. Sähköinen kysely toteutettiin anonyymina, joten haastateltavien henkilötietoturva on huolehdittu koko kyselyn prosessin ajan.

6.2 Aineiston analyysi

Aineiston analysointi aloitettiin perehtymällä huolellisesti tutkimushaastattelun vastauksiin. Vallin (2018) mukaan tutkimusaineistoa käsiteltäessä on erityisen tärkeää pyrkiä säilyttämään vastausten alkuperäinen muoto mahdollisimman tarkasti. Kun halutaan tuoda esille haastateltavan kertomusta, voidaan aineiston käsittelyssä käyttää suoraan haastateltavan omia lainauksia (Moilanen & Rähä 2018).

Vastausten analysointia jatkettiin erottamalla aineistosta keskeiset osa-alueet omiksi teema-alueikseen, jotka pohjautuivat teoreettiseen viitekehykseen ja tutkimuskysymyksiin. Teemoittamisessa on kyse aineistossa esiintyvien olennaisimpien asioiden etsimisestä (Moilanen & Rähä 2018, 60). Keskeisimpiä teema-alueita olivat lapsinäkökulman huomioiminen, perhetyö vankilan kontekstissa, moniammatillisuus ja kiintymyssuhteen merkitys.

Keskusteluja aiheiden ympäriltä käytiin läpi opinnäytetyöprosessin niin työparina, kuin yhteistyötahojenkin kanssa. Pohdintoja tuotiin esille keskustellen ja jokainen havainto otettiin huomioon. Moilasan & Rähän (2018, 16) mukaan dialogista on apua tulkintojen arvioinnissa, sillä keskustelu on tärkeää kriittisten tulkintojen esille tulemisen kannalta. Lisäksi on huomioitavaa, että ristiriidattomaan tulkintaan ei ole aina mahdollista päästä, sillä ihmisten käsitykset asioista voivat olla ristiriitaisia.

Tutkijan tulee kyetä tarttumaan tutkimusaineistosta esiin nouseviin kriittisiin kohtiin ja hänen tulee kerätä lisää niitä koskevaa aineistoa (Kiviniemi 2018, 81). Kiviniemen (2014, 28) mukaan laadullisessa tutkimuksessa aineiston analysoinnin voi katsoa olevan toisaalta analyyttistä, toisaalta synteettistä. Opinnäytetyöprosessissa huomattiin sekä analyyttisiä, että synteettisiä tekijöitä aineiston analyysia ajatellen. Analyyttistä puolta edustivat etenkin lakiin pohjautuvat määritelmät. Esimerkiksi lastensuojelulaki ja sosiaalihuoltolaki sekä niiden merkitys työskentelyn taustalla, synteettistä niiden käytännön sovellettavuus työelämässä.

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Sähköisen kyselylomakkeen vastaajien kokonaismäärä oli kaksikymmentä henkilöä. Vastaajista kaksitoista ilmoitti työskentelevänsä rikosseuraamuslaitoksella ja kahdeksan lastensuojelussa. Lastensuojelun käsite kattoi kyselyssä avohuollon, sijaishuollon ja jälkihuollon. Rikosseuraamuslaitoksen puolelta kyselyyn vastanneiden henkilöiden työtehtäviin lukeutui esimerkiksi yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanotehtäviä, rangaistussuunnitelmien laatimista, valvotun koevapauden ja poistumislupien suunnittelua, erilaisten tapaamisten valmistelutyötä, vanginvartijan ja ohjaajan tehtäviä, päihde- ja mielenterveystyötä, verkostoyhteistyötä, yhteistyötä lastensuojelun ja aikuissosiaalityön suuntaan ja sosiaaliohjausta.

Lastensuojelun puolelta vastanneiden työtehtäviin sisältyi muun muassa lasten ja perheiden tuen tarpeiden arviointia, jälkihuollon työtehtäviä ja erilaisia lastensuojelun avohuollon tehtäviä. Tutkimustulokset on jaettu neljään pääluokkaan. Pääluokat liittyvät lapsinäkökulman huomioimiseen, perhetyöhön, moniammatillisuuden toteutumiseen ja kiintymyssuhteen merkitykseen.

7.1 Lapsinäkökulman huomioiminen

Vastauksissa ilmeni erilaisia näkökulmia liittyen lapsen edun huomioimiseen. Useampi vastaajista nosti esille tunteneensa huolta lapsen tilanteesta. Yhteistyöhön liittyen esille nousivat etenkin yhteydenpidon ja puheeksi ottamisen haasteet.

Haasteiksi koettiin näkemyserot rikosseuraamuslaitoksen ja lastensuojelun välillä. Rikosseuraamuslaitoksen puolella lastensuojelun käytänteet koettiin monimutkaisina ja osittain sekavinakin, jolla voi olla vaikutusta lapsen edun huomioimisen näkökulmaan työskentelyssä. Esille nousi myös lastensuojeluilmoitukseen liittyvät asiat ja erityisesti se, missä tilanteessa ilmoitus on aiheellista tehdä. Vastauksissa nousi esille myös olettaus siitä, että mikäli lastensuojelun asiakkuus on voimassa, niin vastuu lapsen asioista on lastensuojelussa.

Toisaalta rikosseuraamuspuolen vastauksissa nousi esille myös näkökulma siitä, että heille niin sanottu näkymätön lapsikin täytyy pitää mielessä ja ottaa lapsi huomioon. Lapsen näkökulman esillä pitoa pidettiin tärkeänä myös päätösten teossa.

Toiveena nousi esille lisäkoulutuksen tarve muun muassa lapsen osallisuuden vahvistamisesta ja työmenetelmäosaamisesta, joiden kautta tietoisuus puolin ja toisin lisääntyisi yhteistyötahojen välillä. Pieni osa vastaajista toi esille lakiin pohjautuvan lapsen mielipiteen selvittämisen velvollisuuden.

”Ajoittain lapsen etu unohtuu esimerkiksi tapaamisasioissa.”

”Välillä on vaikeaa arvioida mikä on lapsen parhaaksi.”

”Tilanteissa tulee arvioida asiaa aina lapsen edun kannalta.”

”Kun olen valmistellut tapaamisia, olen varmistanut, että onko se lapsen etu.”

”Lastensuojelulliset asiat ovat hiukan hakusessa.”

”Lastensuojelutyö on kamalan vaikeaa ja raskasta.”

7.2 Vanhemmuuden kunnioittaminen perhetyössä

Kyselyssä selvitettiin perhetyöhön liittyviä tekijöitä. Vastaajat pitivät tärkeänä moniammatillisuuden toteutumista vankilan perhetyössä. Esille nousi realistisen ja tiiviin työskentelyn merkitys. Palveluohjausta pidettiin myös tärkeänä asiana laadukkaana perhetyön toteutumisen kannalta. Tilanteen kokonaisvaltainen hahmottaminen ja kartoittaminen koettiin keskeiseksi tekijäksi toimivan perhetyön kannalta.

Vanhemmuuden kunnioittamisen merkitys nousi vastauksissa esille. Erilaisten perheiden ja perhetilanteiden kunnioituksen koettiin olevan keskeinen osa työskentelyä perheiden kanssa. Osana perhetyötä ovat tapaamiset ja niiden sujuvuus sekä lapsen, että vanhemman osalta tulivat vastauksissa esille.

Ammattilaisen tietotaitoa pidettiin tälläkin osa-alueella arvokkaana ja huolta nosti esille organisaatiokulttuurien eroavaisuudet eri toimijoiden välillä.

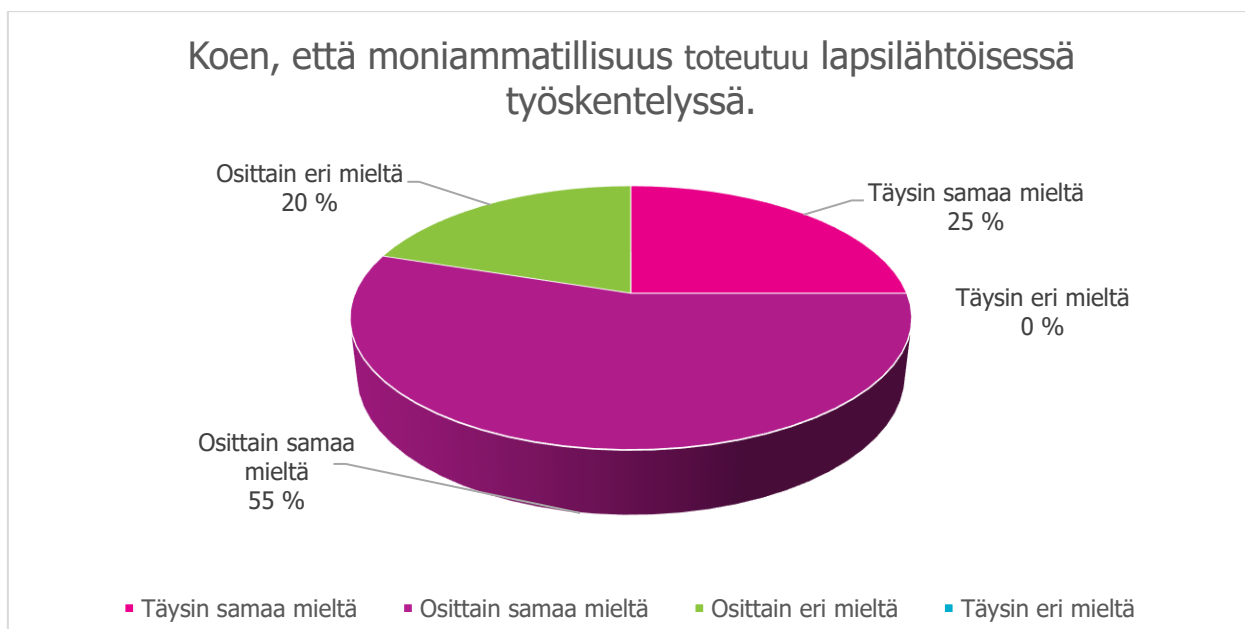
”Kaikki vanhemmat eivät halua olla lapseensa yhteydessä vankeusaikana, vaikka kuinka motivoisi.”

”Vankeusolosuhteissa on mahdollista joko edistää tai jarruttaa vanhemman ja lapsen yhteydenpito- mahdollisuutta todennettavissa olevan tarpeen perusteella.”

”Tuen vangin vanhemmuutta ja sellaista vanhemmuutta, johon hän sillä hetkellä kykenee.”

”Kunnioittava suhtautuminen todennäköisemmin vahvistaa vanhemmuutta ja lisää vanhemman positiivisia tunteita lasta kohtaan.”

7.3 Moniammatillisuuden toteutuminen

Moniammatillisuuden toteutumisen haasteiksi nousi useampia seikkoja. Organisaatioiden väliset kulttuurierot koettiin suurena haasteena moniammatillisuuden näkökulmasta. Luottamuksellisen yhteistyön merkitys koettiin tärkeänä. Konkreettisiksi yhteistyötä parantaviksi tekijöiksi mainittiin virka-

apu, yhdyshenkilö ja työparityö. Lisäksi tiedon liikkumista pidettiin keskeisenä asiana toimivassa yhteistyössä.

Vastajailla oli optimistisia näkemyksiä moniammatillisuuden kehittämisen suhteen. Matalan kynnyksen yhteydenpidon ja verkostotyön merkitys eri toimijoiden välillä nostettiin esille. Huolen aiheitakin ilmeni, sillä resurssien puute ja mahdollisten poikkeustilanteiden vaikutusten koettiin vaikuttavan moniammatilliseen yhteistyöhön.

Kuten lapsinäkökulman huomioimiseen liittyen, myös moniammatillisuuteen liittyen pieni osa vastajista toi esille lakiin pohjautuvan velvollisuuden toteuttaa moniammatillista yhteistyötä. Palveluohjauksen tarpeellisuus nousi myös moniammatillisuuden kontekstissa esille.

”Säännöllisiä yhteisiä tapaamisia on hyvä jatkaa.”

”Keskinäistä yhteistyötä on varaa vielä lisätä nykyisestä.”

”Jopa muutaman viikon virkamiesvaihto voisi olla huippujuttu.”

”Yhteisymmärrystä on haastavaa joskus rakentaa.”

”Joskus on vaikeaa saada selvää kantaa, mitä lastensuojelu asiasta ajattelee.”

7.4 Kiintymyssuhteen tukeminen

Koska turvallisen kiintymyssuhteen muodostaminen on keskeinen tekijä lapsen edun kannalta, kyselyssä kartoitettiin myös kiintymyssuhteen huomioimista vankilan perhetyötä tehdessä. Tulosten analysoinnissa se haluttiin nostaa esille, joskaan ei samassa mittakaavassa kuin edeltävät teemat.

Turvallisen kiintymyssuhteen muodostamista ja tukemista kannattelevina tekijöinä pidettiin puheeksi ottamista, vanhemmuuden huomioimista ja kunnioittavan perhetyön toteuttamista. Vastauksissa nousi esille työntekijän mahdollisuus vaikuttaa ennakoivasti vanhemman ja lapsen väliseen suhteeseen.

Lapsen ja vanhemman välisen yhteydenpidon merkitystä pidettiin arvokkaana asiana kiintymyssuhteen kannalta.

”Lapsen kannalta voi olla turvallisempaa, että vankivanhempi lähettää esimerkiksi satunauhan tai kirjeen.”

”Siviilissä isän ja lapsen välit ovat voineet olla kovinkin turvattomat ja ristiriitaiset.”

8 POHDINTA

Laadullisena tutkimuksena tehdyn opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa rikosseuraamuslaitoksella ja lastensuojelussa vankivanhempien lasten ja heidän perheidensä parissa työskentelevien näkemyksiä sen hetkisestä tilanteesta. Tutkimuskysymykset liittyivät lapsen edun huomioimiseen moniammatillisessa työskentelyssä perheiden ja lasten parissa. Tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä tarkasteltiin organisaatiokulttuureiden vaikutuksia moniammatillisen työn toteuttamiseen, varhaisen tunnistamisen ja tuen tarkoitusta ja menetelmällisyyttä sekä lapsen ja vanhemman välisen kiintymyssuhteen muodostumisen ja tukemisen merkitystä.

Keskeisimmät teema-alueet olivat lapsinäkökulman huomioiminen, perhetyö, moniammatillisuuden toteutuminen ja kiintymyssuhteen merkitys. Liikuttaessa yleisestä tiedosta yksityiseen huomioitiin myös organisaatiokulttuureiden eroavaisuudet ja moniammatillisen työskentelyn osa-alueet, varhaisen tukemisen ja tunnistamisen merkitys sekä turvattoman ja turvallisen kiintymyssuhteen tunnuspiirteet. Kyselyn vastauksista oli nähtävissä millaisina tutkimukseen osallistuneet Kuopion rikosseuraamuslaitoksen ja Kuopion lastensuojelun työntekijät kokivat edellä mainittujen seikkojen toteutumisen vastaushetkellä.

8.1 Johtopäätökset ja jatkotutkimusaiheet

Kysyimme Webropol-kyselyn päätteeksi vastaajilta vapaamuotoista palautetta kyselystä, ja kommentit olivat ilahduttavia ja motivoivia. Palautteiden mukaan tutkimusta pidettiin tärkeänä ja sen myötä toivottiin löytyvän selkeämpää ymmärrystä yhteistyölle. Yhdessä palautteessa kysymyksiä rikosseuraamuslaitoksen puolelle pidettiin erikoisaloille kohdennettuina. Kyselyä pidettiin hyvin laadittuna, ajatuksia herättelevänä ja opettavaisena. Kyselyä kuvailtiin myös monipuoliseksi ja asiaan keskittyväksi. Saimme kiitosta myös tekemästämme vaikuttavuustyöskentelystä.

Lain mukaan lapsen etu täytyy ottaa huomioon. Vastauksissa kävi kuitenkin ilmi, että toisinaan koko asia oli saattanut unohtua tai oli oletettu valmiiksi, että joku muu taho on hoitanut tai hoitamassa lapseen liittyvää asiaa. Kyselyn myötä halusimme herättää ajattelemaan ammattilaisen vastuuta lapsen edun huomioimisesta. Sen vuoksi laitoimme kysymyksien mukaan lakiin perustuvia teoreettisia väittämäkohtia, jotta saimme lisää vaikuttavuutta aikaiseksi. Oli tärkeää huomata, että monin paikoin vastauksista ilmeni, että ammattilaiset olivat tunteneet huolta lapsen tilanteesta. Se mitä huolen aiheelle voisi tehdä, jäi joiltain osin avoimeksi edellä mainituista syistä.

Perhetyön kontekstisidonnaisuus ja sovellettavuus muodosti haasteensa sille, miten määritellä vankilan perhetyötä. Myös organisaatioiden välillä huomattiin olevan erilaisia näkemyksiä perhetyön määritelmästä. Tärkeää oli, että esille nostettiin vanhemmuuden yksilöllinen kunnioittaminen. Eettisesti kiinnostava näkökohta oli myös se, että vanhempi ei aina halua tavata lastaan vankeuden aikana. Vastauksissa tuotiin yksilöllisen näkemyksen huomioimisen merkitystä esille.

Kiviniemen (2018, 73) mukaan tutkijan kiinnostus saattaa suuntautua tiettyihin tärkeiksi oletettuihin seikkoihin tutkimusta suuntaavien johtoajatusten tai teoreettisten olettamusten mukaisesti. Toisaalta kentältä esiin nousevien näkökohtien uskotaan luovan uusia käsitteellistyksiä ja uutta teoriaa tarkasteltavasta ilmiöstä. Moniammatillisuuden alle muodostui useita mielenkiintoisia rajapintoja ja aiheen

käsittelyä täytyikin tietoisesti tiivistää kontekstisidonnaisempaan suuntaan. Organisaatiokulttuureiden vaikutus moniammatilliseen työskentelyyn tuli selkeästi vastauksissa esille. On tärkeää ymmärtää organisaatiokulttuureiden rakenteellisuus.

Turvallista ja turvatonta kiintymyssuhdetta käsiteltiin yhtenä tärkeänä teemana opinnäytetyössä lapsen edun taustalla. Tärkeä tutkimuksessa esille tullut seikka oli se, että lapsen ja vanhemman välistä suhdetta voidaan tarkastella tilannekohtaisesti. Kiintymyssuhdetta ja sen tukemista pidettiin tärkeänä, mutta myös tilannekohtaisesti arvioitavana asiana. Asiaa ei pidetty mustavalkoisena, vaan esille tuli sen vanhemman hetkisten kykyjen mukaisen yhteydenpidon tukemisen merkitys.

Tämän opinnäytetyön avulla saatiin jo ennestään esillä olleista haasteista lisää tärkeää tietoa asiakaslähtöisen työskentelyn kehittämisen näkökulmasta. Aiheen kartoittamiselle oli ennalta syntynyt tarve. Opinnäytetyö nostaa esille sitä, kuinka lapsen edun huomioiminen toteutuu tällä hetkellä ja tarjoaa jatkoideoita sen kehittämiseksi. Lisäksi moniammatillisuuden tarkastelu nosti esille mielenkiintoisia näkökulmia, sillä organisaatiokulttuureiden vaikutukset moniammatillisen yhteistyön rakentamiseen ja toteutumiseen ovat yksi keskeinen huomio vastauksia tarkastellessa.

Jatkotutkimus- ja kehittämissaiheina tulevaisuudessa voisi pyrkiä kehittämään moniammatillisia toimintamalleja, jotka ajaisivat lapsen edun näkökulmaa. Kentällä tehtävää työtä ajatellen työyhteisöissä olisi tärkeää tehdä tiivistä yhteistyötä ja tuoda esille oman organisaation toimintatapoja. Yhteistyöhön liittyen olisi hyvä myös olla olettamatta, että jossain tehdään jotain. Matala kynnyksen asioiden selvittämistä varten voisi auttaa mutkatonta yhteistyösuhdetta. Tärkeää olisi tutkia myös niin lastensuojelulain, kuin muidenkin toimintaa säätelevien lakien sovellettavuutta erilaisissa organisaatiokulttuureissa.

8.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkiessamme ihmisiin koskevia kysymyksiä, olemme tekemisissä eettisten kysymysten parissa jokaisessa tutkimuksen vaiheessa. Tärkeimpiä eettisiä periaatteita ihmisiä koskevissa kysymyksissä on informointiin perustuva suostumus, luottamuksellisuus, seuraukset ja yksityisyys. (Hirsijärvi & Hurme 2018, 19.) Opinnäytetyömme eri vaiheessa meidän täytyi ottaa huomioon niin rikosseuraamuslaitoksen konteksti kuin lasten oikeudetkin, joiden ympärille muodostuu useita eettisiä kysymyksiä ja ennako-oletuksia. Opinnäytetyön aihepiiri on sensitiivinen, joten asioita tutkiessa täytyy olla itse avoin ja kunnioittava tutkittavia teemoja kohtaan. Lisäksi on tärkeää, että kirjallinen tuotos ei loukkaa tai aseta eriarvoiseen asemaan ketään. Tämä koskee niin asiakkaita, kuin työntekijöitäkin.

Tutkimusta tehdessämme etiikka velvoittaa meitä esittämään mahdollisimman varmaa ja todennettua tietoa (Hirsijärvi & Hurme 2018, 20). Opinnäytetyöprosessissa on käytetty mahdollisimman ajantasaista teoretietoa. Teoreettinen viitekehys sisältää luotettavia kotimaisia ja kansainvälisiä aiheesta tehtyjä tutkimuksia. Lisäksi opinnäytetyössä on huomioitu raportin luottamuksellisuus ja seuraukset, joita voi aiheutua haastateltaville ja lähiyhteisölle raportin julkaisun vaiheessa. (Hirsijärvi & Hurme 2018, 20.) Haastatteluun osallistujien henkilöllisyyttä ei voida todeta, koska kysely tehtiin anonymisena. Myöskään opinnäytetyön raportissa ei ole käytetty sisältöä, josta henkilötietoja voisi tunnistaa.

Eräänä eettisenä huomiona mielestämme on tärkeää käyttää kunnioittavia termejä. Pohdimme, että sanalla ”vanki” voi olla joitain negatiivisia, ehkä jopa alentaviakin kulttuurillisiakin leimoja. Suomessa vanki-sana on kuitenkin vakiintunut termi kuvaamaan vankeusrangaistukseen tuomittua henkilöä, joten koimme sanan käytön opinnäytetyössämme eettisesti ketään syrjimättömäksi ratkaisuksi.

Lisäksi tutkiessamme organisaatioiden toimivuutta ja yhteistyötä, oli otettava huomioon, että tutkimus ei loukkaa tai väheksy kenenkään työtä tai työyhteisöä. Opinnäytetyön tarkoitus on tarjota merkittävää tietoa asiakaslähtöisyyden kehittämisen näkökulmasta. Eettisenä näkökulmana vaarana voi olla, että niin sanotut epäkohdat, eli kehittämiskohdat nähtäisiin negatiivisessa valossa. Tärkeää on oivaltaa, että tutkimusta tehdään tärkeästä aiheesta ja sillä voidaan parhaimmillaan luoda asiakaslähtöisiä hyötyjä työskentelyyn. Opinnäytetyö pyrkii läpinäkyvyyteen ja siihen, että sitä voidaan tarkastella jokaisesta näkökulmasta uutta oppien ja oivaltaen.

Purkamisen, eli litteroinnin vaiheessa on edelleen hyvin tärkeässä asemassa se, kuinka luottamuksellisesti haastateltavan vastaukset puretaan haastattelijan toimesta (Hirsijärvi & Hurme 2018, 20). Haastateltavien vastaukset ovat säilyneet siinä muodossa, kuin ne ovat tutkimuskysymyksissä tuotu esille. Lisäksi vastaukset on hävitettävä asianmukaisesti, kun niitä ei enää tarvita. Olemme suhtautuneet vastauksista saamaamme tietoon kunnioittavasti ja sosiaalialan eettiset periaatteet huomioiden.

Sosiaalialan ammattilaisina meidän tulee huomioida alan eettiset arvot ja niiden mukaan toimiminen kokonaisvaltaisesti. Ihmisarvo, ihmisoikeudet ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus ovat keskeisiä alamme arvoperustoja. Ammattietiikka on keino edistää ihmisen hyvän elämän toteutumista ja eettisiin toimintatapoihin vaikuttaminen on osa ammatillisuutta. (Talentia 2017, 17.) Näihin perusteisiin haluamme pohjata myös opinnäytetyömme.

8.3 Ammatillinen kasvu

Aloimme suunnittelemaan opinnäytetyötämme syksyllä 2020. Teimme selkeät, mutta joustavat aikataulut kiireen välttämiseksi ja työskentelyn sujuvoittamiseksi. Aiheen valintaan vaikutti se, että molemmilla oli valittuna sosionomiopinnoissa palveluohjauksen suuntaus. Vankilan toimintaympäristö oli molemmille ennestään vieras, joten halusimme suunnata työmme vankilaan uuden oppimisen näkökulmasta. Perhetyö valikoitui aiheeksi siksi, että olemme molemmat tehneet työharjoitteluissa perhetyötä, mutta halusimme perehtyä tähän laajaan ja mielenkiintoiseen sosiaalialan osa-alueeseen täysin uudesta näkökulmasta.

On ollut ilahduttavaa huomata työ- ja harjoittelupaikoilla, kuinka innostuneesti opinnäytetyömme aiheeseen suhtaudutaan myös ulkoa päin. Olemme usein saaneet kuulla kuinka mielenkiintoiselta opinnäytetyömme aihe kuulostaa ja olemme sitä mieltä itsekin. Tekemisen into ja tunne siitä, että teemme jotain tärkeää ovat vieneet meitä eteenpäin niissäkin kohdissa, kun motivaatio on ollut koe- tuksella.

Olemme kiitollisia, että saimme innostavan ja tarvelähtöisen toimeksiannon Kuopion rikosseuraamuslaitokselta. Arvostamme rehellisiä, työelämälähtöisiä näkemyksiä, joita yhteistyötaho meille jo suunnitteluvaiheessa tarjosi mietittäviksi. Aluksi olisimme halunneet lähteä tekemään kehittämis-

työnä jonkinlaista lapsille suunnattua opasta vanhemman vankeudesta. Yhteistyötahon kanssa käytöksen kattavien keskustelujen jälkeen päädyimme kuitenkin siihen lopputulokseen, että oppaalle ei ole varsinaista tarvetta. Työelämästä kantautui sen sijaan tarve tutkia lapsen edun ja sen ohella moniammatillisen yhteistyön toteutumista vankilan perhetyössä. Aiheen kohdentuessa saimme mukaan työhömme myös Kuopion kaupungin lastensuojelun. Tämä moniammatillinen yhteistyöasetelma lisäsi työhömme syvyyttä ja kasvatti ammatillista verkosto-osaamista.

Sosionomiopinnoissa on mahdollisuus opiskella myös rikosseuraamusalalle kohdennettu tutkintokokonaisuus. Mikäli rikosseuraamusalan sosionomin tutkinto kiinnostaa, voi tästä opinnäytetyöstä olla hyötyä pohdittaessa sosionomin paikkaa rikosseuraamusalalla. Mielestämme on tärkeää, että sosionomin osaamista hyödynnetään rikosseuraamusalalla. Myös lastensuojelun työkentällä sosionomin rooli on merkityksellinen. Sosionomi voi työskennellä monenlaisissa lastensuojelun työtehtävissä. Omina kokemuksinamme näistä ovat nuorisokodin ohjaajan ja perhetyöntekijän tehtävät. Toivomme opinnäytetyömme tarjoavan informatiivisia näkemyksiä sosionomin työstä niin rikosseuraamusalan, kuin lastensuojelunkin osajana. Koemme saaneemme paljon uutta näkemystä siitä, mikä sosionomin rooli näissä toimintaympäristöissä on. Koimme myös läpi opinnäytetyöprosessin ylpeyttä tutkimosta, jota olemme päässeet opiskelemaan. Sosionomin työ on mielestämme hyvin monipuolista ja mielenkiintoista.

Ammatillista kasvua on tärkeää peilata myös sosiaalialan kompetensseihin. Opinnäytetyötä suunniteltaessa ja prosessissa edetessä sosiaalialan asiantuntijuus kasvoi monella osa-alueella. Työskentelyn aikana olemme tehneet muita opintoja eteenpäin opintojaksojen, töiden ja työharjoitteluiden muodossa. Olemme ammentaneet opinnäytetyöprosessista ajatuksia ja oivalluksia muihin opintoihimme ja päinvastoin. Opintojen edetessä myös koulun ja työelämän oppeja on voitu hyödyntää opinnäytetyöprosessiin kasvattaen asiantuntijuutta. Sosiaalialan toimintaa säätelevät lait ovat keskeisessä roolissa opinnäytetyötämme. Opinnäytetyöprosessin myötä lakiosaaminen syventyi uudelle tasolle, ja työskentelyn aikana pääsimme hahmottamaan toimintaa säätelevien lakien käytäntöä ja soveltavuutta entistä paremmin.

Asiakastyön osaaminen on sosionomin työssä tärkeää, ellei jopa kaikista tärkeintä, sillä olemme jatkuvasti tekemisissä asiakkaiden kanssa. Meidän tulee sosionomeina uskaltaa lähestyä asiakasta vaikeassakin tilanteessa ja kartoittaa hänen tarpeitaan ja toiveitaan yksilöllisesti. Opimme sen, että kaikki vankivanhemmat eivät halua samoja asioita lapsiinsa liittyvän yhteydenpidon suhteen. Asioista keskusteleminen on ainoa väylä muodostaa luottamuksellinen asiakassuhde ja päästä kuuntelemaan asiakkaan tarpeita ja toiveita hänen tilanteeseensa liittyen. Luottamuksen muodostuessa voimme ammattilaisina tarjota asiakkaalle uusia näkemyksiä hänen tuekseen.

Moniammatillisuus on keskeinen osa opinnäytetyötämme ja moniammatillisuuden käsite nojautuu myös sosiaalialan kompetensseihin. Opimme hahmottamaan moniammatillisen verkostoyhteistyön merkitystä etenkin lapsen edun näkökulmasta. Lisäksi tutkimuksemme nosti esiin epäkohtia, joiden esille tuleminen ja sitä kautta kehittäminen ovat arvokkaita asioita. Ymmärsimme, että asioita saateen olettaa, jonka vuoksi epäkohdat voivat jäädä huomaamatta. Koemme, että on tärkeää tehdä

jatkuvaa tutkimus- ja kehittämistyötä verkostoyhteistyön parissa. Edellä mainitut näkemykset liittyvät sosiaalialan ammattilaisen kykyyn tarkastella kriittisesti niin omaa työskentelyään, kuin ympärillä olevia rakenteitakin.

Sosiaalialan eettinen osaaminen oli keskeinen teema opinnäytetyötä tehdessä. Pääsimme pohtimaan monia eettisiä kysymyksiä työskentelyn edetessä. Yksi keskeisin oivallus oli se, että jokaisella lapsella on oikeus vanhempaansa tilanteesta riippumatta, joskaan asiat eivät ole aina niin yksiselitteisiä, joka lisää aiheen syvyyttä ja eettisten näkökulmien esille tuloa. Aina vanhempi ei halua tavata lastaan, jolloin lapsen oikeus vanhempaan ei toteudu ennalta odotetusti. Ymmärsimme myös, että meidän tehtävämme sosionomeina ei ole tuomita ketään tai määritellä kenenkään oikeuksia omien henkilökohtaisten näkemystemme perusteella. Edellä mainitun ymmärtäminen on tärkeä osa ammatillisuutta ja eettistä toimintaa.

Opinnäytetyöprosessin kautta ymmärrämme entistä selkeämmin lapsen ja perheiden varhaisen tuen merkityksen ehkäisemällä isompien ongelmien syntymistä. Yhteiskunnallisella tasolla on hyödyllistä tukea vankeusrangaistusta suorittavan vangin ja hänen perheensä yhteydenpitoa. Yhteiskunnan tarjoama tuki varhaisen tuen muodossa auttaa vankeutta suorittavaa vanhempaa ja siviilissä olevia lapsia ja perhettä selviämään paremmin arjesta vankeusrangaistuksen aikana sekä vapautumisen jälkeinkin.

Opinnäytetyöprosessi on ollut tärkeä ammatillisen kasvun polku. Laadullisen tutkimuksen tekeminen oli kaikessa yllätyksellisyydessään opettavaista ja mielekästä. Syvensimme osaamistamme tiedonhausta, lähdekritiikistä ja tieteellisestä kirjoittamisesta. Toivomme opinnäytetyömme tarjoavan hyötyä ja ajattelemisen aihetta niin sosiaalialan ammattilaisille kuin alaa opiskelevillekin.

LÄHTEET JA KÄYTETYT AINEISTOT

Bowlby, John 1957. *Child Care and the Growth of Love*, suom. Laura Jokinen. Lapsen hoivan ja hellyyden tarve. Porvoo: Werner Söderström osakeyhtiön kirjapaino.

Buff julkaisuaika tuntematon. *Barn och ungdom med föräldrer/familjemedlem i fängelse*. <https://buff.se/om-oss/vilka-ar-buff/>. Verkkojulkaisu. Viitattu 1.10.2021.

Bärby, Marjatta 2013. *Lastensuojelun ytimissä*. Tampere: Suomen yliopistopaino Oy.

Children of Prisoners Europe julkaisuaika tuntematon a. *Books for childrens and young people*. Verkkojulkaisu. <https://childrenofprisoners.eu/resources/recommended-reading/books-for-children-and-young-people/>. Viitattu 1.10.2021.

Children of Prisoners Europe julkaisuaika tuntematon b. *Interventions and mitigations to strengthen mental health*. <https://childrenofprisoners.eu/wp-content/uploads/2013/12/COPINGFinal.pdf>. Viitattu 25.9.2021.

Ellilä, Tuire 2012. Pro gradu- tutkielma hoitotyö. Vankilassa olevan miehen monimuotoinen ja tilansidoksinen isyys. Tampereen yliopisto. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/83739/gradu06040.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 1.11.2021.

Ensi- ja turvakotien liitto. *Vangin perheen polku-verkkokoulutus*. Verkkojulkaisu. <https://ensijaturvakotienliitto.fi/tukea-ammattilaiselle/koulutus/vanginperheenpolku/>. Viitattu 14.4.2021.

Hallintolaki 434/2003. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434#O1L1P2>. Viitattu 29.10.2021.

Helminen, Jari 2017. *Asiakkaan moniammatillinen ohjaus*. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Heikkilä, Marjukka, Rantaeskola, Satu & Suikkanen-Malin Tuija 2018. *Lapsen edunvalvonta lastensuojelu- ja rikosprosessissa*. Tyrvää-Vammala-Sastamala: Warelia.

Heikkilä, Tarja 2014. *Tilastollinen tutkimus*. Helsinki: Edita Oy.

Juuti, Pauli & Puusa, Anu 2020. *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Tallinna: Gaudamus Oy.

Järvinen, Ritva, Lankinen, Aila, Taajamo, Terhi, Veistilä, Minna & Virolainen, Arja 2012. *Perheen parhaaksi, perhetyön arkea*. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Kasvun tuki, julkaisuaika tuntematon. Vavu – Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen perustason työssä. Verkkajulkaisu. <https://kasvuntuki.fi/menetelmat/vavu/>. Viitattu 12.10.2021.

Kriminaalihuollon tukisäätiö 2019. Lapsen oikeudet koskevat myös vankien lapsia. Verkkajulkaisu. Julkaisuaika tuntematon/2019. <https://www.krit.fi/wp-content/uploads/2020/11/Lapsen-oikeudet-koskevat-myo-vankien-lapsia-2020.pdf>. Viitattu 25.9.2021.

Kriminaalihuollon tukisäätiö 2020. Ehjä perhe- toiminnan perheleirien vaikuttavuus selvitys. Verkkajulkaisu. 4.6.2020. <https://www.krit.fi/wp-content/uploads/2020/06/Ehja-perhe-toiminnan-perheleirien-vaikuttavuus selvitys.pdf>. Viitattu 9.9.2021.

Kriminaalihuollon tukisäätiö 2021a. Ehjä perhe- toiminta on jatkossa Lapsi- ja läheistyö. Verkkajulkaisu. Päivitetty 11.5.2021. <https://www.krit.fi/saatio/palvelumme/ehja-perhe-toiminta/>. Viitattu 10.8.2021.

Kriminaalihuollon tukisäätiö 2021b. Miirun isä on vankilassa- oma kirja lapsille, joiden vanhempi on vankilassa. Verkkajulkaisu. 17.1.2021. <https://www.krit.fi/2021/01/miirun-isa-on-vankilassa-oma-kirja-lapsille-joiden-vanhempi-on-vankilassa/>. Viitattu 14.10.2021.

Kriminaalihuollon tukisäätiö julkaisuaika tuntematon. Vanhemmuus ja vankeus. Verkkajulkaisu. <https://www.krit.fi/vanhemmuus-ja-vankeus/>. Viitattu 10.10.2021.

Korhonen Laura ja Sinkkonen Jari 2016. Pulassa lapsen kanssa. Riika: Livonia Print.

Kuronen Elina 2011. Myönteinen organisaatiokulttuuri: Tutkimus organisaation kehittämisestä. Pro gradu tutkielma. Hallintotiede. Pdf. Tampereen yliopisto. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/83128/gradu05542.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 26.10.2021.

Lastensuojelulaki a. 417/2007. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L4P24>. Viitattu 18.9.2021.

Lastensuojelulaki b. 417/2007. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L1P3a>. Viitattu 25.10.2021.

Mattila Kati-Pupita 2011. Lapsen vahvistava kohtaaminen. Juva: Bookwell Oy.

Mäkelä Elina 2014. Vankien vanhemmuuden tukeminen ja vankien lasten huomioiminen vankilasosi-aalityössä. Pro gradu – tutkielma sosiaalityö. Tampereen yliopisto. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/95257/GRADU-1399274756.pdf?sequence=1>. Viitattu 17.4.2021.

Mönkkönen, Kaarina 2018. Vuorovaikutus asiakastyössä. Helsinki: Gaudeamus.

- Mönkkönen, Kaarina 2019. Vaikuttava vuorovaikutus palveluohjauksessa. Verkkojulkaisu. <https://koskeverkko.fi/wp-content/uploads/2019/05/Kaarina-M%c3%b6nkk%c3%b6nen-PAKU-hanke-Vaikuttava-vuorovaikutus-palveluohjauksessa-230519.pdf> . Viitattu 2.10.2021.
- Mönkkönen, Kaarina, Kekoni, Taru & Pehkonen, Aini 2019. Moniammatillinen yhteistyö, vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus.
- Mönkkönen, Kaarina & Roos Satu 2015. Ihmisiksi työssä. UNI press: 2015.
- Näkki, Pirjo & Sayed, Terttu 2015. Asiakastyön menetelmiä sosiaalialalla. Helsinki: Edita Oy.
- Pahkinen, Heikki 2012. Kyselytutkimusten otantamenetelmät ja aineistoanalyysi. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.
- Palovaara, Paula 2016. Isien kokemuksia vanhemmuuden tukemisesta Laukaan vankilassa. Kandidaatin – tutkielma sosiaalityö. Jyväskylän yliopisto. <https://kirkkopalvelut.fi/wp-content/uploads/2018/04/KandidaattiTutkielmaHetkiaIsina.pdf>. Viitattu 12.9.2021.
- Pehkonen, Aini & Väänänen-Fomin, Marja (toim.) 2011. Juva: Bookwell Oy.
- Raninen, Janne 2013. Isänä vankilassa. Tampere: Mediapinta.
- Rusanen, Erja 2011. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Porvoo: Bookwell Oy.
- Räty, Tapio 2019. Käytäntö ja soveltaminen. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Sandberg, Malin Helena 2021. Moniammatilliseen työskentelyyn vaikuttavat tekijät terveys- ja sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta. Pro gradu- tutkielma sosiaalityö. Helsingin yliopisto. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/328721/Sandberg_Malin_tutkielma_2021.pdf?sequence=2&isAllowed=y. Viitattu 24.10.2021.
- Schein, Edgar H. 1991. 3.painos. Organisaatiokulttuuri ja johtaminen. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy. Suom. Ritva Liljamo ja Asko Miettinen. Organizational Culture and Leadership: Jossey-Bass.
- Sinkkonen, Jari 2019. Kiintymyssuhteet elämänkaareissa. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.
- Sinkkonen, Jari, Kalland, Mirjam (toim.) 2012. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301#Pidp446266192>. Viitattu 5.8.2021.

Sorvali, Marianna 2019. Lapsuuden- ja nuoruudenajan kiintymyssuhteiden vaikutus aikuisuuden kiintymyssuhteisiin. Pro gradu- tutkielma sosiaalityö. Turun yliopisto. https://www.utu-pub.fi/bitstream/handle/10024/147054/Sorvali_Marianna_progradu.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 2.11.2021.

Talentia 2017. Arki, arvot ja etiikka. Verkkojulkaisu. <https://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/>. Viitattu 4.10.2021.

Taskinen, Sirpa 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: WSOYpro Oy.

THL julkaisuaika tuntematon a. Raskaudenaikainen vanhemman ja syntyvän lapsen vuorovaikutusta tukeva haastattelu. Pdf. https://thl.fi/documents/732587/741077/VAVU_raskauden_aikainen_haastattelu_1.pdf. Viitattu 12.10.2021.

THL julkaisuaika tuntematon b. Lapsen syntymää seuraava vuorovaikutusta tukeva haastattelu. pdf. https://thl.fi/documents/732587/741077/VAVU_lapsen_syntymaa_seuraava_haastattelu2.pdf. Viitattu 12.10.2021.

Törrönen, Maritta, Hänninen, Kaija, Jouttimäki, Päivi, Lehto-Lunden, Tiina, Salovaara, Petra & Veistilä, Minna (toim.) 2016. Vastavuoroinen sosiaalityö. Helsinki: Gaudeamus Oy.

Valli, Raine 2018 (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Valtioneuvosto 2021. Taustalla rikos, edessä muutos: Suositukset viranomaisten saumattomalle yhteistyölle rikostaustaisen yhteiskuntaan kiinnittymisessä. Verkkojulkaisu. Päivitetty 15.2.2021. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162849>. Viitattu 9.9.2021.

Vankeuslaki 2005/767. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767#O4L13P5>. Viitattu 18.9.2021.

Vankeussuojalaki 2015/393. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767#O4L13P13>. Viitattu 9.9.2021.

Vilka, Hanna 2021. Tutki ja kehitä. Verkkokirja. Savonia.finna.fi. <https://savonia.finna.fi/Record/savonia.994827863906248#versions>. Viitattu 30.11.2021.

Yleissopimus lasten oikeuksista. 60/1991. https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sops-teksti/1991/19910060/19910060_2. Viitattu 15.7.2021.

LIITE 1: WEBROPOL-KYSELYLOMAKE

Moniammatillisuuden ja lapsilähtöisyyden toteutuminen rikosseuraamuslaitoksen ja lastensuojelun välisessä yhteistyössä

1. Työskenteletkö

Rikosseuraamuslaitoksella

Lastensuojelussa (lastensuojelun käsite kattaa kyselyssä avohuollon, sijaishuollon ja jälkihuollon)

2. Koulutustaustasi

Ammatillinen koulutus

Korkeakoulu

Ylempi korkeakoulututkinto tai yliopistotutkinto

Jokin muu

Kerro lyhyesti työtehtävistäsi:

4. Koen, että rikosseuraamuslaitoksen ja lastensuojelun työntekijöiden välillä vallitsee yhteisymmärrys lapsen kokonaisvaltaisen edun huomioimisen suhteen.

Täysin samaa mieltä

Osittain samaa mieltä

Osittain eri mieltä

Täysin eri mieltä

5. Kirjoita tähän vapaamuotoisia perusteluja edellisen kohdan vastaukseesi liittyen:

6. Seuraava kysymys on suunnattu rikosseuraamuslaitoksessa työskenteleville. Koetko omaavasi tarpeeksi tietämystä lastensuojelun työkentästä ja työn sisällöstä? Mikäli työskentelet lastensuojelussa, voit siirtyä suoraan kohtaan 7.

Täysin samaa mieltä

Osittain samaa mieltä

Osittain eri mieltä

Täysin eri mieltä

7. Seuraava kysymys on suunnattu lastensuojelussa työskenteleville. Koetko omaavasi tarpeeksi tietämystä rikosseuraamuspuolen työkentästä ja työn sisällöstä? Mikäli työskentelet rikosseuraamuslaitoksessa, voit siirtyä suoraan kohtaan 8.

Täysin samaa mieltä

Osittain samaa mieltä

Osittain eri mieltä

Täysin eri mieltä

8. Kirjoita vapaamuotoisia perusteluja edellisen kohdan vastaukseesi liittyen:

9. Toimintakulttuureiden eroavaisuudet ovat haaste yhteistyön ja moniammatillisuuden toteutumiselle.

Täysin samaa mieltä

Osittain samaa mieltä

Osittain eri mieltä

Täysin eri mieltä

10. Kuvaile vapaamuotoisesti kokemiasi haasteita yhteistyön ja moniammatillisuuden toteutumiseen liittyen:

11. Koen, että työyhteisöillä (lastensuojelu ja rikosseuraamuslaitos) on keskenään jaettu käsitys työskentelyn arvolähtökohdista liittyen lapsen etuun ja lapsilähtöisyyteen ja siitä, mikä on merkityksellistä.

Täysin samaa mieltä

Osittain samaa mieltä

Osittain eri mieltä

Täysin eri mieltä

12. Seuraava kysymys on suunnattu lastensuojelussa työskenteleville. Luotatko siihen, että mikäli olet epävarma jossakin rikosseuraamuksellisessa asiassa, voit kääntyä rikosseuraamuslaitoksen puoleen ja hyödyntää moniammatillista yhteistyötä? Rikosseuraamuslaitoksella työskentelevät voivat siirtyä suoraan kohtaan 13.

Täysin samaa mieltä

Osittain samaa mieltä

Osittain eri mieltä

Täysin eri mieltä

13. Seuraava kysymys on suunnattu rikosseuraamuslaitoksella työskenteleville. Luotatko siihen, että mikäli olet epävarma jossakin lapsen etuun liittyvässä asiassa, voit kääntyä lastensuojelun puoleen ja hyödyntää moniammatillista yhteistyötä? Lastensuojelussa työskentelevät voivat siirtyä suoraan kohtaan 14.

Täysin samaa mieltä

Osittain samaa mieltä

Osittain eri mieltä

Täysin eri mieltä

14. Millaisissa tilanteissa olet kääntynyt lastensuojelun/rikosseuraamuslaitoksen puoleen?

15. Sosiaali- ja terveystalvclucl ja sekä rikosseuraamusten täytäntöönpanoa koskeva lainsäädäntö edellyttää, että asiakkaan asioissa on tehtävä moniammatillista yhteistyötä. Koetko, että moniammatillisuus toteutuu riittävästi lapsilähtöisen työn toteuttamisessa?

Täysin samaa mieltä

Osittain samaa mieltä

Osittain eri mieltä

Täysin eri mieltä

16. Edelliseen kysymykseen viitaten: mikäli koet, että moniammatillisuus ei toteudu tällä hetkellä riittävästi lapsilähtöisen työn toteuttamisessa, niin miten lapsilähtöistä työtettä voitaisiin kehittää lastensuojelun ja rikosseuraamuslaitoksen välillä moniammatillisessa yhteistyössä toimien?

17. Tiedän, miten otan yhteyttä rikosseuraamuslaitokselta lastensuojeluun ja lastensuojelusta rikosseuraamuslaitoksen suuntaan.

Täysin samaa mieltä

Osittain samaa mieltä

Osittain eri mieltä

Täysin eri mieltä

18. Lastensuojelulain mukaan lapsella on oikeus läheisiin, jatkuviin ja turvallisiin ihmissuhteisiin. Miten voit ammattilaisena edistää tämän lapsen etuun liittyvän oikeuden toteutumista?

19. Kiinnittymistä ja kiintymistä voidaan pitää lapsen kehityksen kivijalkana. Koetko voitavasi ammattilaisena tukea turvallisen kiintymyssuhteen muodostumista ja jatkuvuutta?

Täysin samaa mieltä

Osittain samaa mieltä

Osittain eri mieltä

Täysin eri mieltä

20. Millä tavoin voit ammattilaisena tukea lasta edellä mainitussa tilanteessa?

21. Millaiset asiat (esimerkiksi koulutus tai työpaikan sisäinen viestintä) voisivat tukea sinua ammattilaisena lapsilähtöisen näkökulman huomioimisessa?

22. Seuraava kysymys on suunnattu rikosseuraamuslaitoksessa työskenteleville. Kerro, millaisia asioita toivoisit lastensuojelun puolelta tulevaisuudessa moniammatillisen työskentelyn vahvistamiseksi. Jos työskentelet lastensuojelussa, voit siirtyä kohtaan 23.

23. Seuraava kysymys on suunnattu lastensuojelussa työskenteleville. Kerro, millaisia asioita toivoisit rikosseuraamuslaitoksen puolelta tulevaisuudessa moniammatillisen työskentelyn vahvistamiseksi. Jos työskentelet rikosseuraamuslaitoksessa, voit siirtyä kohtaan 24.

24. Lopuksi toivomme vapaamuotoista palautetta kyselystä

LIITE 2 SAATEKIRJE

Saate:

Arvoisa lastensuojelun tai rikosseuraamuslaitoksen työntekijä!

Olemme kaksi sosionomiopiskelijaa Savonian ammattikorkeakoulusta. Teemme opintoihimme sisältyvää opinnäytetyötä.

Tutkimuksellisen opinnäytetyömme toimeksiantajana/yhteistyökumppanina on Rikosseuraamuslaitos Kuopion vankila ja yhdyskuntaseuraamustoimisto.

Tarkoituksenamme on kartoittaa lapsen edun ja moniammatillisuuden toteutumista Rikosseuraamuslaitos Kuopion vankilan ja yhdyskuntaseuraamustoimiston ja Kuopion lastensuojelupalveluiden välillä.

Vastaamalla oheiseen kyselyyn olette vaikuttamassa moniammatillisuuden ja lapsen edun toteutumiseen rikosseuraamuslaitoksen ja lastensuojelun välisessä yhteistyössä. Samalla annatte arvokasta apua opinnäytetyömme onnistumiseksi.

Alla olevan linkin kautta pääsette vastaamaan kyselyyn:

<https://link.webpolsurveys.com/S/728E5FADF7CD156F>

Toivomme vastaukset kyselyyn 24.6.2021 mennessä.

Kiittäen ja aurinkoista kesää toivottaen,

Vilma Lesonen ja Jonna Hänninen

Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto, Sosionomi (AMK)